

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. Protokoll nr. 100 (10).

1927. a.

III Riigikogu koosolek 3. novembril 1927. a.
kell 10.

Kokku on tulnud 97 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, rahaminister **L. Sepp**, välisminister **F. Akel**, kohtuminister **O. Tief**, põllutöominister **O. Köster**, haridusminister **J. Lattik**, tööhoolekandeminister **J. Masing**, teedeminister **A. Kerem**, siseminister **J. Hünerson**.

Päevakord:

1. Erikomisjoni valimine Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse läbivaatamiseks ja uue valimisseaduse väljatöötamiseks. (Valimisjagaja 8.)

2. Rentide ja obrokite ümberhindamise seadus — **J. Holbergi** ja **O. Liigandi** ettepanek.

3. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek teedeministrile raudtee küttelaos seadusevastaste töötüingimustega töölepingu maksmapaneku kohta.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele metsade ja parkide laastamise kohta.

5. Riigihoiukassa seadus — III lugemisel.

6. 1927./28. aasta kulude ja tulude liselarve nr. 1 — III lugemisel.

7. Endise Eestimaa närvi- ja vaimuhaigete eest hoolitsemise seltsi varanduste korraldamise seadus — III lugemisel.

8. Karistusemäärused veo- ja liikumisvahendite üldlugemise, registreerimise ja kaitsevække võtmise seaduse rikkumise asjus — III lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Erikomisjoni valimine Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse läbivaatamiseks ja uue valimisseaduse väljatöötamiseks. (Valimisjagaja 8.)

Nähtava enamusega valitakse Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seaduse läbivaatamise ja uue valimisseaduse väljatöötamise komisjoni:

Põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt: **K. Päts**, **J. Soots**, **R. Vreeman**.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt: **J. Piiskar**, **O. Gustavson**, **J. Klesment**.

Asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõlupidajate koonduse Riigikogu rühma poolt: **R. Penno**, **A. Laur**.

Tööerakonna Riigikogu rühma poolt: **A. Anderkopp**, **A. Tammann**.

Eesti rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt: **J. Tõnisson**.

Eesti tööliste partei Riigikogu rühma poolt: **Th. Maurer**.

Kristliku rahvaerakonna Riigikogu rühma poolt: **L. Raudkepp**.

Vene rahva ühendatud Riigikogu rühma ja Saksa Balti erakonna nimekirjade järgi valitud rkl.-te poolt **V. Hasselblatt**.

2. Rentide ja obrokite ümberhindamise seadus — **J. Holbergi** ja **O. Liigandi** ettepanek.

A. Tupits (põl): Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu anda läbivaatamiseks maa-komisjoni.

V. Hasselblatt (sks): Mulle näib, et käesolev seaduseelnõu on kahtlemata väga põhjaneva juriidilise iseloomuga ja et üldse väärtuste tõstmine on küsimus, mis seotud meie Balti eraseaduse paragrahvidega, sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu anda üldkomisjoni.

A. Tupits (põl): Võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja **K. Einbund**: Seega on jäänud üks ettepanek — anda seaduseelnõu üldkomisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

3. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek teedeministrile raudtee küttelaos seadusevastaste töötingimustega töölepingu maksmapaneku kohta.

Arupärimise-ettepaneku tekst:

Maksvate seaduste ja määruste järgi on raudteevalitsuse töölistel haiguse ja vigastuse korral raudteevalitsuselt toetuse ja pensioni ning prii arstiabi saamise õigus. Ka on raudteevalitsuse tööliste kohta maksev riigitöölaliste pensioni seadus. Et neist kohustustest vabaneda, on raudteevalitsus Tallinna küttelaos maksma pannud töölepingu, mille järgi sealseid töölisi ei loeta töölepingu põhjal raudteevalitsuse teenistuses olijateks, neilt ära võttes õiguse haiguse korral prii ravitsemise, peale ambulatoorilise arstiabi, toetuse, aga ka vigastuse ja tööjõuetuse korral pensioni saamiseks. Töölistel pole õigust ka pühapäeva ja öötöö eest lisatasu saada. Lepingu vahelkorda astunud töölised tehakse vastutavaks ka teiste ajutiste töölise eest. Tagatiseks jäetakse töölise palgast 10 protsenti raudteevalitsuse kätte. Veel enam — raudteevalitsus jätab omale õiguse nende töölise arvel tarbekorral üksikuid töölisi ametisse palgata, aga ka täielikult töölise koosseisu muuta, selleks kasutades endiste töölise väljamaksmata jäetud palgasummat. Töölised on pandud vastutama üksteise eest. Raudteevalitsusel on õigus üksikute töölise läbi sünnitatud kahju katta mitte ainult kahjutegijalt, vaid ka teistelt tööliselt kinnipeetud kautsjonist, kahju nende vahel ära jagades.

Et sarnaste töötingimustega töölepingute maksmapanek on seadusevastane, siis pöörame teedeministri poole alljärgnevate küsimistega:

1. Kas teedeministril on ülalnimetatud leping teada?

2. Kas teedeminister tahab samme astuda raudtee küttelaos töölise kohta seaduseparaste töötingimuste maksmapanemiseks?

1. nov. 1927. a.

Eesti sotsialistliku töölise partei Riigikogu rühma nimel

esimees L. Johanson.

Sekretär J. Klesment, J. Piiskar.)

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kui töölised raudtee peal olid pööranud ühe pisema ülemuse poole palgaolude parandamise suhtes, siis oli neile antud vastus: mina olen sinu jumal, mina olen sinu kurat, mis mina teen, see on tehtud! (J. Soots, põl: Aga hästi öeldud!) See sisaldab võimutunnet. (J. Soots, põl: Noh, igal ülemusel peab olema võimutun-

net!) Seda võimutunnet sarnasel kujul on avaldanud pisem ülemus, mis siis kõnelda veel suurematest. Mina olen sinu jumal, mina olen sinu kurat, mis ma teen, see on tehtud, — see on ka see juhtmõte, mille järgi käies on kinnitatud 26. aprillil k. a. see tööleping, mille kohta arupärimine on esitatud. Sellel töölepingul on oma sissejuhatus ja see seisab selles: läinud aastal jäi haigeks keegi tööline, kes nõudis, nagu seda ka maksev määrus lubab, et temale välja maksetaks haiguse, nimelt kliinikukulud. Käis ühe ülemuse juurest teise juurde. Üks ülemus, näiteks teedeministri abi, kellega minul läbirääkimisi oli, ütles, et töölisel olevat õigus saada, pööraku vastava ametniku poole, kes seda asja korraldab. See ametnik ütles jälle, et teedeministri abil ei ole õigus ja ei tule maksta. Asi on praegu Riigikohtus, missuguse otsuse Riigikohus teeb, seda tuleb ära oodata. Aga et edaspidi üht osa töölisi raudteel ilma jätta arstiabist, toetusrahast, pensioniõigusest, selleks on see tööleping maksma pandud. See on iseenesest huvitav dokument. Siin on punkt sees, mille järgi need töölised, kes selle lepingu sõlminud, ei seisa raudteevalitsuse teenistuses. Kui sel teel edasi minna, siis võiks iga ametkond, näiteks siseministeerium ühe osa politseiametnikkudega sõlmida lepingu, et üks osa politseiametnikke ei kuulu riigiteenijate hulka. Peale selle on lepingus veel üks punkt sees, mille järgi töölistel ei ole õigust saada arstiabi, peale ambulatoorilise. See on, antakse siis, kui otsekohe töö juures viga juhtub, esimese abi näol. Aga neil ei ole õigust saada toetusraha, nagu teistel töölistel, ei ole õigust saada vigastuste korral pensioni, kõnelemata riigiasutuste ja ettevõtete töölise pensioniseaduse põhjal vanadusepension saamisest. Lepingusse on isegi punktid sisse võetud, mille põhjal sel korral, kui kaks või rohkem töölisi haigeks jääb, võib raudteevalitsus nende asemele võtta uusi töölisi kaastöölise arvel. Ja kui töö juures juhtub kahje, siis kõik töölised peavad selle eest vastutama. Selle jaoks peetakse töölistel, kes saavad 4.000—5.000 marka kuus, palgast kinni 10%, ja selle palga arvel on raudteevalitsusel õigus nende asemele võtta teisi töölisi. On võimalus nende asemele uusi töölisi võtta, isegi kõiki lahti lasta ja uus komplekt ametisse võtta.

Niisugused töölepingu tingimused on praegumaksvatele seadustele vastukäivad. Sarnaseid lepinguid sõlmida ei tohiks, ka sel korral mitte, kui töölised sellega vabatahtlikult nõus on. Seadused on ühtlasi mõlemate poolte kohta maksvad, ja kui leping sisaldab niisuguseid seadusevastaseid tingimusi, ei tohiks riigiasutus sarnaseid lepinguid sõlmida.

On tarvilik, et härra minister selle seadusevastase lepingu kohta siin seletust annaks, ja sellepärast, et talle seda võimaldada, ongi arupärimine esitatud. Ma loodan, et arupärimine vastuvõtmist leiab.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanekut toetab 29 Riigikogu liiget, seega on arupärimine vastu võetud.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele metsade ja parkide laastamise kohta.

Valitsuste ja nende üksikute liikmete vastu, kuna ta vähemas osas puudutas praegust valitsust ja praeguse valitsuse üksikuid liikmeid.

Vastates Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud arupärimisele metsade ja parkide laastamise asjus, lubage mulle, härrad rahvasaadikud, mõne sõnaga tagasi minna Eesti riikliku metsamajapidamise algpäevisse.

Rahvamajanduslikust seisukohast välja minnes on kõigepealt tarvilik selgusele jõuda, missugused tegurid etendavad selle või teise produktsiooni alal põhjanevat osa. See nõue tarvitab kõigepealt selgitamist meie metsamajanduse alal. Ei tohiks kahtlust olla, et metsamajanduses peateguriks tuleb tunnustada metsa pindala. Ära määrata seda pindala, mis metsamajanduse otstarbel kasutatakse, on täpselt praegusel silmapilgul võimalik ainult katastriandmete põhjal. Pean tähendama, ehk küll kataster Põhja-Eestis on läbi viidud juba 1896.—1902. a. ja Lõuna-Eestis 1904.—1912. a., ning seega need andmed täpselt üksikute kõlvikute vahekordi ära ei määra, tuleb siiski selleaegseid katastriandmeid aluseks võtta, sest meil tõelikumaid ei ole. Eesti vabariigi pindalast on statistika keskbüroo andmetel — „Eesti põllumajandus I“ — katastreeritud 95,92% ehk 4.379.583 ha. Sellest maa-alast langes põllumajanduslikult produktiivse — põld, heinamaa, karjamaa ja metsamaa — osa peale 3.719.144 ha ehk 84,92% ning ebaproduktiivse osa — sood, rabad, veed, teed, liivad, ehitustealune pindala jne. — 660.439 ha ehk 15,08%, kusjuures sellest viimastest maa-alast kuulus mõisade piiridesse 530.785 ha.

Esiteks tähendatud põllumajanduslikult produktiivsest maa-alast on katastriandmetel metsa all 898.279 hektaari ehk 24,15%, kõikudes üksikutes maakondades 3,63% — näiteks Saaremaal ja 35,18% — Virumaal vahel. Maaomanduse järgi kuulus metsa üldpindalal 1918. aasta andmetel suurmaaomandusse 88,8% ja väikemaaomandusse 11,2%.

Asutava Kogu poolt 1919. aastal vastu võetud maaseaduse alusel kuulus võõrandamisele 96,6% suurmaaomandusest, kuna 3,4% võõrandamata jäi.

Et maaseadus eraomanduses olevaid talusid ja väikemaaomandust ning õige vähest osa suurmaaomandust ei puudutanud, läks suurem osa metsa riigi valdamisele ja majandamisele. Linnade ja organisatsioonide ning eraisikute päralt olevaid metsi arvatakse 208.152 hektaari peale, ning maaseadusega võõrandati seega katastri järgi 690.127 hektaari metsamaad.

Riigi metsapolitika sihtjooned määras ära Asutav Kogu maaseadusega. Nimelt selle seaduse järgi ei kuulunud võõrandatud mõisade metsad jagamisele, vaid pidid jääma riigi omanduseks. Et aga maaseadusega on võõrandatud peale mõisade ka maakohti ja muid maid, mille piirides metsi oli, tuli nende viimaste metsade saatus kui ka heina- ja karjamaade saatus, millel kasvavad puud omandatud metsa iseloomu, otsustada riigimaade planeerimise korras. Tookord põllutööministri poolt antud juhtnöörid riigimaade planeerimiseks nägid ette metsastanud karja- ja heinamaade ühendamist katastrimetsaga. See korraldus aga kutsus välja juba omal ajal täiesti põhjendatud lahkarmised ja ajas meie vanade renditalupidajate meeled ärevile. Maaseaduse § 22. põhjal pidid nad jääma oma kohtadele, kohtadele, mille piirides mõisaomanikud „metsa hoidmise ja kultiveerimise huvides“ metsa ei andnud ja ka heina- ja karjamaal kasvavad puud oma hoole ja kontrolli alla võtsid. Ja nüüd tuli Eesti vabariik ja tahab ka heina- ja karjamaal kasvavate puude kasutamise õiguse ära võtta! Nõndakaua, kui talumees mõisarentnik oli, võis ta oma karja- ja heinamaalt tasuta puid oma majapidamiseks tarvitada, nüüd aga tuli tal puid riigilt osta! Selle küsimuse lahendamiseks Riigikogu poolt väikemaaomajatega rendivahekorra uuendamise seaduse vastuvõtmisega ei tohiks enam kahtlust olla, et põld, heina- ja karjamaa kuuluvad nende kõlvikute hulka, mis määratud asundamiseks. Seda asjaolu arvesse võttes peaks maaseaduse § 23. mõtte kohaselt puutumata olema võõrandatud metsamaa, mille pindala katastri alusel oli 690.127 ha.

Kuigi maaseadus juba oktoobrikuus 1919. a. jõusse astus, polnud põllutöoministeeriumil võimalik võõrandatud metsi enne riigi valdamisele võtta kui 1920. aasta kevadel. Nagu siis selgus, polnud paljudes mõisades metsade kohta mingisuguseid korralikke kasutamise kavu, veel enam — paljudel juhtumistel puudusid isegi andmed puistude liigitamisest puuseltside ja vanuseklasside järgi. Selle tõttu tuli põllutöoministeeriumil metsade valitsemisele asuda sarnastel tingimustel, kus majapidamise õige suuna ja otstarbekohasuse üle otsustamine äärmiselt raskendatud oli. Tugedes metsade ülevõtmisel endiste omanikkude metsaametnikkudelt kogutud andmetele, samuti ka katastriarvudele, seati esialgne metsade kasutamise kava kokku, mille järgi ka esimestel aastatel talitati.

Kuna need majapidamise alused siiski liiga puudulikud olid, asuti kiires korras metsakapitali kindlakstegemisele. Et harilikke meetodite järgi töötamine pikale oleks veninud, valiti selleks kõige lihtsam tee — lihtsustatud metsa korraldus, metsade arvestamine. Käsitades metsade arvestamisel saadud arve, korregeriti aasta-aastalt majandusekava, mis 1920. aastal oli kokku seatud. Sarnane arvestamine kestis kuni 1923. aastani, kus muutunud olukordadega arvestades otsusele jõuti, et õigem on lihtsustatud metsakorralduse arvestamise tööd katkestada ja metsa täiskorralduse peale üle minna. Vastavalt sellele otsusele on ka 1923. aastast alates metsakorralduse töid sarnaselt tehtud, mis metsa majapidamise nõuetele peaks täielikult vastama. Nagu tähendasin, seati esimene majapidamise kava kokku 1920. aastal riigistamise andmete põhjal; teine kava seati kokku 1924. aastal, kui lihtsustatud metsakorraldusest loobuti, ja viimane kava seati kokku 1927. aastal, kus kõik metsad juba kas osalt arvestatud või täielikult korraldatud on. Kuna selles viimases kavas metsa seisukorras vahepeal aset leidnud muudatused arvesse on võetud, siis tuleb seda muidugi kõige täpsemaks pidada ja selle järgi majapidamist niikaua korraldada, kui metsade täiskorraldus kõigis metstkondades läbi viidud. Selle viimase kava andmeid võtan ma ka oma järgnevate arvestuste aluseks.

Üldine riigimetsade valitsusele praegu alluva maa-ala suurus on 1.138.239 ha, sellest on: metsamaad — 748.468,8 ha, tarbemaad — 50.608,3 ha, soid ja rabu — 319.245,9 ha, muid kõlbmatuid maid — 19.915,8 ha. Kokku 1.138.239 ha.

748.468,8 ha metsamaast, mis katastriandmetega võrreldes juba üksi 58.341 ha võrra suurem, on metsaga kaetud — 678.251,7 ha ehk 90,6%, raieistikke — 53.223,2 ha ehk

7,1%, lagendikke, harvikuid — 16.993,9 ha ehk 2,3%. Kokku 748.468,8 ha.

Raieistikkude kohta olgu tähendatud, et vähemalt 60% ehk umbes 30.000 ha neist loomulikult teel metsastub või noorte taimedega juba metsastunud on, mis aga ei ole veel arvestatud I klassi noore metsana.

Metsamaast kuulub okasmetsale 531.717 ha ehk 71% ja lehtmetsale 216.751 ha ehk 29%.

Kui asuda metsa vanuse klasside vahekorra vaatlusele, siis näeme, et okaspuumetsas, s. o. okaspuumetsaga kaetud maa, kuulub — välja arvatud lagendikud, harvikud ja raieistikut — :

I vanuseklassi — 75.666,9 hekt. ehk 15,9% — 1—20 a. metsas.

II vanuseklassi 21—40. a. mets — 84.412,4 hekt. ehk 17,7%.

III vanuseklassi 41—60. a. mets — 80.628,5 hekt. ehk 16,9%.

IV vanuseklassi — 61—80. a. mets — 101.712,0 hekt. ehk 21,3%.

V vanuseklassi — 81—100. a. mets — 90.448,6 hekt. ehk 18,9%.

VI vanuseklassi — 101—120. a. mets — 28.457,6 hekt. ehk 6,0%.

VII vanuseklassi ja vanem — 15.780,4 hekt. ehk 3,3%. Kokku 477.106,4 hekt.

Raiering okaspuumetsas on meil enamuses 80 kuni 120 aast. ja ainult üksikutel juhtumistel — laevametsades — 140 a.

Et okaspuumetsa normaal seisukorrale viia, on tarvis, et igas vanuseklassis oleks ühesuurune pindala.

Võttes keskmiseks raieringiks 100 aastat — s. o. 5 klassi ä 20 aastat — peaks igas vanuseklassis olema $\frac{477.106,4}{5} = 95.421$ ha ehk 20,0%

okaspuumetsaga kaetud pindalast. Võrreldes seda protsendinormi eeltoodud arvudega näeme, et vanuseklasside vahetõrd ligikaudu normaalne on, mis põhjust annab tunnistada, et seni okaspuumetsi laastavalt pole raiutud. Iga 20 aasta jooksul peavad noorema klassi metsad järgmisse klassi üle minema ja nii peaks I perioodi lõpuks — kõige noorem klassis olema, kui kasutus praeguste normide juures edasi kestab, — 100.874 ha, mis ühe vanuseklassi normaal pindalast ainult 5,7% kõrvale kaldub.

Arusaadav, et sarnase pika aja peale tehtud kalkulatsioon võib muutuda, kuid praegusel ajal näitab ta, et riigimetsi pole ülenormi kasutatud.

Need andmed käisid okaspuumetsa kohta.

Mis puutub lehtpuumetsadesse, siis kui nende seisukorda iseloomustavaid arve vaadelda, näeme, et ka siin üle normi kasutamist konstateerida ei saa.

Arvesse võttes asjaolu, et meie metsakasutamise süsteem on rajatud maapinna suuruse arvestamisele, siis võiks vahest kahtlus tekkida, kas meie oma metsi praegu juurdekasvu piirides kasutame või vähendame juba kapitali ennast. Eesti metsade iga-aastane täielik juurdekasv on seni alles välja selgitamata. Seda on võimalik teha alles siis, kui kõigis metsades täiskorraldus on läbi viidud. Aastast juurdekasvu arvestatakse kuni 0,75 k.-s. pro ha, Prof. Mathiesen arvab, et aastane metsa juurdekasv meie metsadel olevat keskmiselt pro ha 0,44 k.-s. Kui aluseks võtta prof. Mathiesen'i arvu, oleks aastane juurdekasv ümmarguselt 300.000 k.-sülda. Kuna metsakasutus sünnib maapinna suuruse järgi, tuleb juurdekasvu küsimuse lahendamiseks selgitada, kuipalju sisaldavad elarve korras raiutud peakasutuse raielangid puumassi.

Käsitades sellest seisukohast metsakasutamist selgub, et on raiutud: 1922. a. — 231.329 k.-s., 1923. a. — 257.448 k.-s., 1924. a. — 261.197 k.-s., 1925. a. — 303.129 k.-s. — erakorral. raielank. — 1926. a. kohta puuduvad veel kokkuvõtted, kuid võib öelda, et 1926. a. on vähem raiutud, kui 1925. a., mil müügile määrati erakorralised langid. Need arvud tõendavad, et meil metsakasutamises protsente ära ei kasutata.

Meil on üle 80.000 tiinu vana metsa, kus veel mingisugust raiet pole tehtud. Nii seisavad ka metsateadlaste päeval ettetoodud andmetel Avinurme ja Võtikvere metskondades 160 a. kuused segamini haabadega ja annavad kuni 60 k.-s. tiinu pealt.

1926. a. püüti maakomisjonis väita, nagu oleks Eesti oma metsapolitikas Prantsusmaani jõudnud ja meie metsade pindala 1919. a. saadik vähenenud 2,4% võrra, s. o. 21% pealt 18,6%. Kui aga aluseks võtta 1919. a. kohta katastriandmeid ja neid võrrelda meie praeguste metsakorralduse andmetega, siis peab küll tunnistama, nagu seda väljendas ka metsateadlaste päev, et „meie tulevik on metsavarustamise suhtes kindlustatud.“

1926. a. peale on peakasutuse raielangist määratud:

a) okaspuule 4.425,9 ha ja

b) lehtpuule 3.159,2 „

Kokku: 7.585,1 ha

Käesoleval aastal on kasutusnormist määratud oksjonile müügile 32,60%, riigi metsatööstusele 30,25% ja kohalikkude elanikkude vajaduste rahuldamiseks 37,15%. Aastate kogemused näitavad, et oksjoniteel müügile määratud metsi ei ole võimalik olnud sel teel alati realiseerida. Nii jäi müümata oksjonitel:

1923. a. 19,80% müügile määratud metsadest,
1924. a. 37,77% „ „ „
1925. a. 69,31% „ „ „
1926. a. 55,4% „ „ „

Siinjuures olgu tähendatud, et neid ülejääke summeerida ei tohi, nagu tegi seda O. D. „Postimehes“ 11. ja 12. sept. s. a. ilmunud kirjutuses, mille läbi ka järeldused muutusid absurdseteks; sest ülejäägid lähevad ühest aastast teise üle.

Iga-aastase metsakasutamise küsimuses ei saa veel kord alla kriipsutamata jätta, et kuigi põllutöoministerium peakasutuse aasta raielangil suurust aasta-aastalt muutnud, siis ei ole see muutmine kaugeltki veel tingitud laastamisest, sest meil on okasmetsi, mille vanus üle 60 a. — 236.398,6 ha, vaid muutmine on ette võetud ainult sel määral, kuivõrt nad tingitud metsakapitali suurust käsitlevate esialgsete umbkaudsete arvude muutmisest.

Jälgides metsakultuuri töid näeme, et kultiveeritud

1920. a.	159,5 tiinu,	— s. o.	175,4 ha
1921. a.	1.008,4 „	— „	1.109,2 „
1922. a.	1.951,1 „	— „	2.146,2 „
1923. a.	3.828,3 „	— „	4.211,1 „
1924. a.	3.926,5 „	— „	4.319,1 „
1925. a.	3.821,9 „	— „	4.204,1 „
1926. a.	2.972,7 „	— „	3.270,0 „

kuni 1.IX

1927. a. 3.445,9 „ — „ 3.790,5 „

Kokku: 21.114,3 tiinu ehk 23.256,6 hekt.

Kultiveeritud pindala vähenemine 1926. aastal oli tingitud ainuüksi käbidevaesest aastast ja sellega ühenduses olevast seemnete puudusest. See vähenemine oleks võinud veel märksa suurem olla, kui üks meie konsulitest ühes naaberriigis kõiki oma mõju poleks kasutanud ja meid seemnetega aidanud varustada. Suuremal arvul seemneid tagavaraks koguda aga ei saadud, sest puudusid korralikud seemnekuivatid ja seemnete hoiukohad. Kuna 1926. a. tösiasiad selgesti näitasid, et 2—3 käbidevaest aastat kultuuride tegemise küsitavaks võivad teha, asus põllutöoministerium energiliselt seemnekuivatiste korraldamisele.

Nii on viimase paari aasta jooksul juurde ehitatud 3 uut ajakohast seemnekuivatist, 5 seemnekuivatist kapitaalselt remonteeritud ja 11 kuivatist korda seatud. 1928. a. on kavatsatud lisaks olemasolevatele veel 3 uut seemnekuivatist ehitada, millega kodumaa tarvidust enam-vähem võimalik peaks olema katta.

Mis puutub kultuuride tegemisse üldse, siis pean tähendama, et sellel alal mõtete lahkumineku võimalikud on; samal ajal, kui ühed metsauuendamist ainult või peamiselt ainult kultuuride näol tunnustavad, et sellega

loomuliku uuendamisega kaasaskäivat ajakaotust ära hoida, tulevad kuuldavale ka arvamisest, mis loomulikku uuendamist eelistavad. Ja nagu näha, võidab see viimane vool ikka enam ja enam poolehoidjaid. Vastavalt uueimatele vaadetele on ka meil püütud loomuliku uuendamise võimalusi ära kasutada ja tahetakse seda ka edaspidigi teha, võttes järk-järgult tarvitusele neid raieviise, mis loomulikule uuendamisele kõik paremat ja kindlamat kordaminekut võisid kindlustada. Sellest seisukohast asja peale vaadates ei saa laastamise tunnusmärke välja lugeda asjaolust, et iga-aastane kultiveeritud pindala okaspuurailangist väiksem olnud.

Lehtpuuraiestikud uuendavad ennast loomulikult, kuna okaspuuraiestikudest umbes 33% kunstlikku uuendamist vajab. Sellele vastavalt tuleks praeguse kasutusenormi juures kultiveerimisele iga aasta keskmiselt 1500 hektaari. Tegelikult aga on kultuure iga aasta suuremal arvul tehtud.

Kui arvesse võtta, et suurem osa seemnekuivatisi on korda seatud, et 1926./27. a. talvel rikkalik männiseemnete saak oli, ja et eelolev talv korralikku kuuseemnete saaki töötab, siis võib kindlasti loota, et seemnetagavarad võimaldavad eelolevatel aastatel kultuuritööd läbi viia vähemalt 4.500—5.000 hektaari suurusel pinnal aastas, millest 3.000—3.500 hektaari läheks nende vanade raiestikude kultiveerimiseks, millel loomulik uuendus võimatu näib olevat ja milliste suurust praegu umbes 21.700 hektaari peale peab arvama. Muidugi eeldan, et elarves selleks summasid lubatakse, kui riigikassa seisukord võimaldab.

Metsauuendusest rääkides ei saa peatumata jääda ka hüdrotehnilise maaparanduse tööde juures, millest metsauuendamine sageli suurel määral rippuv on. Et meie metsad pikkade sõja-aastate jooksul suurel määral ära soostusid, pole kellelegi saladus. Esimestel majapidamise-aastatel püüti selle vastu võidelda vanade kraavide kordaseadmisega, et aga viimaste võrk paiguti küllalt otstarbekohaselt polnud rajatud, on sellest teatud piirini loobutud ja uue kuivatusevõrgu rajamisele asutud. Et tööd kõigiti otstarbekohaselt korraldada on metsakuivatuse tööd kokkukõlastatud üldiste maaparanduse töödega. Sarnaselt korraldatud tööd viiakse läbi plaanikindlalt tervete metskondade kaupa, millega kindlustatud on tööde otstarbekohasus ja lubatud krediitide kõige kasulikum tarvitamine. Mis puutub tarvilikudesse eeltöödesse, siis on neid viimase aasta jooksul nii palju tehtud, et 1928./29. aastal metsa maaparanduse töid vähemalt 2 korda nii palju võiks läbi viia, kui käesoleval aastal, kui seda ainult riigikassa seisukord võimaldab.

Et metsamajandust sihikindlalt arendada püütakse, nagu ma näitasin, metsa kultiveerimise ja seemendamise teel, selleks toon ette summade tõusu, mis metsade kultiveerimise ja seemendamise peale lähevad. Eraldi toon ma ette summad 1919. aasta peale ja sellest 1926./27. a. ja 1927./28. a. kohta. Kultuuritööd oli ette nähtud 1919. aasta kohta 95.698.440.—, sellest 1926./27. a. kohta 20.736.487.—, ja 1927./28. a. — 22.307.400.—. Sellega peab arvama, et praeguse valitsuse ajal, kui ka asunikudest ministrite ajal on kahe aastaga peaaegu selle summani jõutud, mis endistel aastatel 7 aastaga on tehtud. Ravitsemine ja valgustamine 1919. a. peale — 4.557.485.—, sellest 1926./27. a. — 1.171.368.— ja 1927./28. a. — 1.500.000.— Jällegi võrreldes eelmiste aastatega rohkem sellest, mis oli enne 7 aasta jooksul. Hüdrotehnika ja maaparandus 1919. a. peale — 50.639.953.—, sellest 1926./27. a. peale — 12.327.668.— ja tänava aasta on hüdrotehnika ja maaparanduse tööde peale eriline tõus, on kasutada 20.871.700.—. Lisaks sellele tulevad juurde veel kulud üldkorralduse ja lankide ajamise peale. Nende andmete järgi peaks küll selge olema, nagu ma juba tähendasin, et praeguse valitsuse ja minu ajal metsade eest on püütud kaugele rohkem hoolitseta kui seda enne on tehtud.

Võrreldes teiste riikidega kulutame metsade peale nende tuludega võrreldes 25%, kuna Preisimaalt 1910.—15. a. — 49,4%, Baieris — 45,9%, Württembergis — 31,1%. Ma pean tähendama, et need andmed on võetud nende andmete alusel, mida metsateadlased esimesel või teisel metsateadlaste päeval, mul ei ole kahjuks raamatut käepärast, ette töid. Soomes — 51,4% ja Venemaal 1909.—1912. a. kulutati 30,7% tuludest. Kui üldtulude ja kulude vahekorraldusel meil otsustada püütakse, et meie vähe tähelepanu metsadele juhime, et metsadelt rohkem nõuame, kui anname, siis ei ole põhjendatud arvamine, et see tingitud on huvi või põhijoonte puudumisest metsamajanduses, vaid riigikassa seisukord ei ole võimaldanud veel rohkem kulusid teha.

Mis puutub ilmasõja ajal asetleidnud laastatavasse raiumistesse, millised põllutööstuste riiumi ettevaatusele peaksid manitsema, siis pean tähendama, et neid raiumisi on püütud võimaluse piirides arvesse võtta. Nimelt on ka nende tagajärjel vähendada tulnud peakasutuse raielangi suurust. Küsimus, kas need ilma- ja vabadusesõjaegsed raiumised likvideeritud ei oleks pidanud saama näiteks 10—20 aasta jooksul, on põhimõtteliku tähtsusega, see tähendab, kas neid sõjaegseid ette- raiumisi tuleb aasta kasutusenormi vähendamiseks likvideerida lühema või pikema aja

jooksul. Metsateadlane härra Kitsing deklareeris metsateadlaste päeval, et seda koormat ei pea ainult meie kandma, vaid ka tulevased põlved. Ka mina ei näe mingit põhjust, miks nimelt just käesolev põlv üksipäini kõik ilma sõja järeldused peaks enese kanda võtma. Samuti ei saa ma põhimõttelikuks nõus olla sellega, et käesolev põlv üksipäini peaks kandma need raskused, mis tingitud on maareformi teostamisest. Kui meie 40.000 uut majapidamist oleme loonud, siis ei ole see sündinud üksipäinis meie endi, vaid ka järeltulevate põlvede huvides. Ja sellepärast oleks ka päris õiglane, kui vähemalt osa neist ohvritest, mis meie seejuures sunnitud oleme olnud tooma, järgnevate põlvede kanda jääks. Sellest seisukohast asja peale vaadates ei võiks põllutöoministeeriumile etteheiteid teha, et asetleidnud asjaolud teda küllaldaselt ettevaatusele pole manitsenud. See ettevaatus on olnud ja seda mitte üksipäinis minu, vaid ka minu eelkäijate ajal.

Vahepeal pean tähendama, et meil on peale põllutöoministeeriumi valitsemisele kuuluvate metsade veel teisi metsi olemas, ja nimelt: a) teistele ministeeriumidele alluvaid riigi metsi 6.307,5 ha, ja b) linnade, organisatsioonide ja eraisikute metsi 208.152— ha. Seega oleks üldine Eesti metsamaa suurus 962.928 ha, mis vabariigi üldpindalast välja teeks 21,9%. Seega tegelikult metsi rohkem, kui katastriandmetel — 1919. aastani — 64.649 ha ehk 1,39%.

Kui aga nüüd, nagu lugupeetud rkl. Ast järeldas, asuda seisukohale, et maa-ala äraminek riigimetsade valitsuse valdamisest tähendab riigimetsade vähendamist, siis kuidagi võib näidata küll metsamaade pindala vähenemist. Kuid sarnane väide ei ole täpne, sest riigimetsade valitsus võttis omal ajal metsana üle ka palju heinamaa ja karjamaa metsi, mis planeerimise juures uute asundusekohtade külge planeeriti ja ka terveid mõisaid — näiteks Soontaga ja Libatse.

Põllutöoministeerium on oma järelevalve kõigi nende erametsade peale laiendanud, kus see korrapäralist metsamajapidamist võimaldab, kuid tehniliselt on võimata järelevalvet teostada metsasalkade üle, mis mõni tiin suured.

Üle minnes metsamaa jagamise juurde, pean tarvilikuks ette tuua seda nähtust iseloomustavaid asjaolusid:

Maareformi teostamise määrused näevad ette, et maaseadusega võõrandatud varandused võetakse üle põllutöoministeeriumile riigimaadeülemate korraldusel. Tegelikult aga sündis ühe osa maade — metsamaade — ülevõtmine

iseseisvalt ja palju varem, kui kinnisvarad oleksid riigile tulnud üle võtta. See asjaolu oli tingitud, et ära hoida metsade laastamist endiste omanikkude poolt, kes maid kuni ülevõtmiseni kasutasid kui negotiorum gestorid. Nagu eelpool tähendatud, ei peetud metsamaade ülevõtmisel kinni katastripiiridest, vaid ühes katastrimetsaga võeti üle ka metsastunud heina- ja karjamaad ning muid põllumajanduslikult kasutatavaid maid, mis metsadega ühenduses seisis. Riigimaade planeerimisel aga tuli küsimus otsustamisele, kas kõiki metsade peavalitsuse poolt ülevõetud maid lugeda sarnasteks, mis maaseaduse § 23. alusel peavad puutumatuna jääma, või on siin võimalik, välja minnes põllumajanduse huvidest, osa ära planeerida.

Küsimus, mis on kasulik, kas pidada maa metsa all või muuta seda põlluks, heina- või karjamaaks, on igivana. Kahtlemata on härra Danielil õigus, kui ta metsateadlaste päeval väidab, et metsade saatus on loomulikult oleven inimsoo kultuuripinna tõusust ja rahvaarvu kasvamisest. Ka prof. Mathiesen näeb metsade kõige suuremat vaenlast inimeses ja eeskätt just põllumehes. Prof. Nõmmik on aga seisukohal, et kui põlluna on võimalik loodusevaru rohkem esile tuua, kui mets seda annab, siis peab seal vastu tulema. Niisugune seisukoht on väljendust leidnud metsateadlaste päeval.

Üldiselt aga peab kinni pidama põhimõttest, nagu prof. Aleksander Rudski seletab, et metsaasjanduse kavasse ei kuulu küsimuse arutamine, kas käesolevas osas peaks metsa alal hoidma või oleks kasulik seda maha raiuda ja põllu alla juurida. „See küsimus lahendatakse“ ütleb prof. Rudski, „mitte metsateadlikul alusel, vaid selle järgi, kui võrt olevatel tingimustel põld on metsast tululikum.“ Sageli lastakse välja paista, et enne maaseadust metsad rohkem olid kaitstud, ja et see põhimõte oma väljenduse ka maaseaduse § 23. leidnud. Kuid ka sel ajal oli paragrahv olemas, mis määras „metsamaad võib muuta muuks maaks, kui seda nõuab mõisa hea majanduse seisukord.“ Metsamaade muutmine teisteks kõlvikuteks oli krooniline nähtus tol ajal ja omandas arutihti seda suurema ulatuse, mida intensiivsemaks ja rikkamaks muutus majapidamine. Võttes erapooletult hea peremehe tahega vaatluse alla meie metsadevalitsuse valitsemisel olevaid maid, siis peab vähegi mõtleb inimene tunnistama, et on olemas hulk maid, mis kasulik on põlluks muuta, nagu kohad, kus mets väikestes lappides ja maapind põllumaaks kohane, või kus rahvaarv sedavõrt tihe, kuid põllumaast puudus, nagu Laiksaares ja Orajõel.

Läinud aastal asus praegu arupärimist toetav tööerakonna rühm seisukohal, esitades maaseaduse muutmise seaduseelnõu, et kändstikud ja metsamajanduslikult kasutamata võsastikud planeerimisele kuuluksid. Kui läinud aasta lõpul läbiviidud maaseaduse § 23. muutmise mõnelt poolt üles võetakse kui hüüdsõna metsajagamiseks ja laastamiseks, siis on see põhjusetu. Sarnase arvamise levitamisel tuldi tõendama — ma tsiteerin — et „Praeguse põllutöömistri O. Köstri üheks, nagu näha, peapüüdeks on kõigiti selleks kaasa aidata, et sarnane kultuurivastane tegevus ilupuude ja parkide hävitamisel võiks vabalt ja takistamata sündida.“ (J. Piiskar, stp: Täitsa õige!) Ma tsiteerin ju. Ehk kuulaksite juba, mis edasi tuleb. „Kui seda laastamist ei luba seadus ja vastavad määrused, siis muudetakse neid nõnda, et see hävitusetöö seaduse poolt oleks täiesti lubatud, ja siin ei saaks keegi vahele segada. Põllutöömistrile O. Köstrile oli see märkus pinnaks silmas, sest see ei võimaldanud temale oma äranägemise järgi vabalt tegutseda j. n. e. j. n. e. j. n. e. Kuid, minu härrad, sarnase arvamise pean kõige kategoorilisemal viisil tagasi tõrjuma. Pean tähendama, et minu tegutsemist ei takistanud maaseaduse § 23. juurde kuuluv märkumise mitte rohkem, kui selles takistusi leidsid minu eelkäijad. Selle märkumise ebamäärasuse illustreerimiseks luban selle arvamise levitajale meelde tuletada ühte artiklit, mis ilmus kui ma ei eksin, „Vaba Maa“ veergudel 11. veebruaril 1924. a. pealkirja all „Jonn metsasaajanduse ja põllumajanduse vahel“. Seal on, täpset teksti mul ei ole, umbes nii öeldud: Kirjutaja näeks heameelega.... (A. Anderkopp, töer: Teie oleksite võinud selle saada?) ...kahjuks mul ei ole Teiega nii tihedat ühendust. (A. Anderkopp, töer: Mina kardan, et Teie tsiteerite ühe osa ja jätate muu ütlemata!) Küll Teie siis õiendate.

Kirjutaja näeks heameelega, et igasugune piir põllu- ja metsamaa vahel — kaoks. Ja kokkuvõttes oli seal öeldud umbes järgmist: On talude krundid ebasoõdsad, aetagu need metsa kulul soodsamaks, on heinamaad kodust kaugemal või on need viletsad, antagu metsamaast paremad tükid asemele.

Sedasama tehtagu ka karjamaaga. Et mööda pääseda kurikuulsa maaseaduse § 23. märkusest, soovitatakse metsa alla anda heinamaid, mis inimest peal ei kanna, ja kus reharvars põhja ei leia. Kas sarnane paragrahvist möödahiilimine pidi sündima metsamajanduse huvides või kas minu eelkäijad seda nõu kuulda võtsid, ei ole minule selge, kuid üks on kindel, et riigimaade planeerimisel ei ole riigimetsade

valitsuse valitsemisel olevad maad puutumata jäänud nimelt minu eelkäijate ajal. Nii on riigimetsade valitsusele alluvatest maadest planeeritud:

1920. a. — 1923. a. — 57.880 tiinu, 1924. a. — 3.724,4 tiinu, 1925. a. — 8.652 tiinu, 1926. a. — 4.305,9 tiinu, 1927. a. kuni 1. IX eelmise arvust veel vähem.

Kuni 1. jaanuarini 1927. a. planeeritud maadest kuulus metsaga kaetud maade hulka — 36.498,8 tiinu, raieastikkude liiki — 5.443,8 tiinu, lagendikkude ja harvikute hulka — 1.974,1 tiinu, tarbemaade liiki — 11.897,4 tiinu ja soode, rabade ja kõlbmata maade liiki — 17.763,1 tiinu.

Vaadates planeerimise käiku üksikute aastate järgi näeme, et kõige suurem on planeerimine olnud 1920.—1923. a., kuna hili-semad planeerimised, peale 1925. a. näitavad kavakindlat vähenemist. Vastutasuna on antud metsamaid vähe. Ette tuues neid arve julgen arvata, et maaseaduse § 23. märkumise muutmise, vastavalt väljakujunenud olukorrale, ei ole viinud metsamaade jagamisele, vaid on loonud loomuliku vahekorra tegelikkude elu-nõuete kohaselt, sest ta ei suutnud ka metsade planeerimist omal ajal takistada. Riigimetsade valitsuse valitsemisel olnud ja planeeritud maade hulgas ei ole, nagu eelpool tähendatud, kõik metsaga kaetud maa, vaid sinna hulka kuuluvad ka sood, rabad ja rohumaad, mis määratud peajaslikult ümbermuutmiseks teisteks kõlvikuteks.

Sel alal on aga kuuldavale tulnud küsimus, kus on need uudismaad, mis üles haritud? Selle peale ütlesin ma niipalju, et „peab rohkem kannatama asunikudEGA uute maade kultiveerimisel“. Kui resultaadid ei ole veel suures ulatuses silmatorkavad, siis võib ometi tähele panna, et asunikud kõik jõu selleks rakendavad. Kui mõnelt poolt arvatakse, et asunikud erilisi väärtusi pole loonud, siis võib neile vastata, et nad asunikke üldse ei ole näinud ja tahtmatult ainult nende kihtide ideoloogiat levitavad, kes heameelega igasuguste abinõudega püüavad tõendada, et maaseadus meil oli shovinistlik akt, aga mitte riiklik tarvidus. Vaadake metsatalusid Orajõel, Laiksaarel j. n. e. Mul oli juhus käesoleval aastal seal käia ja pean ütleva: neis kohtades on röömustaval viisil ilusad asundustalud loodud. On ehitatud korralikud majad, on 4—5 tiinu puhastatud maad, kändud ja kivid ära võetud. Öhtuhämaras sain sinna ja sain asuniku voodist kätte. Ta ajas püksid jalga ja tuli ning näitas heameelega oma asundustalu, kus ta oli mitte-millegist loonud ilusa koha. Ta oli rõõmus, et vaatamata raske töö ja vaeva peale on saanud korraliku kodu omale

ja oma järeltulijatele luua. (A. Anderkopp, tõer: Uus omapärane teooria!) Ei ole midagi parata, härra Anderkopp, peab orjama. (L. Johanson, stp: Pükste teooria. — Vahelhüüe pahemalt poolt.) Kahjuks ei kuulnud hästi.

Oma kõnes rõhutas härra Ast, nagu sünniks asunikude kruntidel kasvava metsa hindamine riigi kahjuks — ma lähen selle osa hindamise juurde, kus härra Ast tähendas, et meil metsi liiga odavalt hinnatakse ja selle tõttu suured vahed nende, kellele metsad antakse, taskudesse peavad minema. Ta tähendas nimelt seda, nagu sünniks metsa hindamine meil praegu riigi kahjuks ja nagu tõukaks võimalik suur vahed asunikke metsa hävitamisele. Oma väiteid põhjendas ta muu seas härra Danieli poolt etteoodud arvilise materjaliga. Olen kaugel sellest, et eitada üksikuid sarnaseid juhte, üksikud juhud on võimalikud, kus asunikud metsa vaheltkasuga võivad edasi müüa. On aga juhte, kus müügil ka oma hinda kätte ei saa. Aga üldistada seda olukorda küll ei saa, nagu seda lugupeetud arupärimise põhjendaja katsus teha.

Kui teie tutvunete meie maareformi teostamise määrustega, siis näete, et müüdiv metsa hinnatakse riigimetsade hindamiseks ettenähtud taksihindade alusel. Pean tähendama, et need taksihinnad ei ole juhuslikult määratud, vaid on enam-vähem olenevaks tehtud ilmapuuturu hindadest. Kes aga viimaseid on jälginud peab tunnistama, et need kaugeltki kindlad pole ja sageli ootamatalt ja suuresti kõiguvad. Näiteks toon ette, et 1921. a. et metsa üldse müüa, tuli põllutöministeeriumil metsahindamisest saadud hinda 20% võrra alandada. Ja 1925. a. hinnad, mis metsatöösturitele isegi taksihinnaga võimatuks tegid metsaostmise. Selle järelduel jäi ka 1925./26. a. talvel ligi 70% oksjonitele määratud lankidest taksihinnaga müümata. Taksihind oli seega ootamata liiga kõrgeks kujunenud. Kuid samal ajal sündis asunikude metsa hindamine ometi nende taksihindade alusel.

Kui nüüd puuturu seisukord 1926. a. osaliselt paranes, ei anna see ometi põhjust 1925. a. hinnatud metsa uuesti ümberhindamiseks. Kõne alla võiks tulla vaid taksihindade reguleerimine, nende kokkukõlastamine uute väljakujunenud turuhindadega. Ja seda viimast on tehtud, sest 1. maist 1927. a. pandi maksma metsade uutesse taksijärkudesse jaotus. Ja kui kaua need korrigeeritud taksihinnad turuhindadele vastavad, on praegu raske ennustada, sest ma pean ütleva, et nad viimasel ajal võivad ka üle öö muutuda,

kuna taksihindu ei saa turuhindade kohaselt alati muuta, vaid takserimise aluseid saab muuta ainult majanduseaasta vahetusel. Nagu sellest ja ettekantud andmetest näha, on metsahindamisel hindade vahe tekkimine täiesti arusaadav ega saa seda selle tõttu mingil tingimusel mingisuguseks väärnähtuseks pidada. Ja see on seda rohkem arusaadav ja lubatav, kui arvesse võtta, et hinnavahe kord riigi, kord asuniku kasuks võib kujuneda. Kujuka näite viimasest võimalusest annab härra Einbundi asundustalu metsa hindamine, kus taksihind turuhinna kahtlemata ületab, hoolimata sellest, et ta protesti peale ette on võetud teistkordne hindamine, — ja ta ei julge siamaani metsa ära osta. (A. Anderkopp, tõer: Aga harilikult väljavõte kinnitab reegli!) Taksid on liiga kõrged, selle vastu vaielda ei saa. (A. Anderkopp, tõer: Härra Einbundi oma on väljavõte!) Ma võin veel rohkem näiteid ette tuua, kas või Riigikogu liikmete hulgast, kes valmis on metsa käest ära andma, sest nad ise ei jõua metsa välja maksta. Mis puutub väitesse, et tegelik hindamine tõelikust hindamisest väiksem olevat, nagu siin ette toodi, siis ei saa seda öelda. Võõriti hindamise juhtumised võivad ikkagi üksikud olla ja need on kõik karmi käega likvideeritud. Selle tagajärjel on metsaametnikke — metsnikke ja metsavahte — vabastatud, ja ümber paigutatud ja selle tõttu pole karta, et riik asunikude metsade ebaõige hindamise tagajärjel nimetamiseväärseid kahje võiks kanda, ja et sellest tingitud võiks olla taksi- ja turuhindade võimalik vahe. Hindamist teostavate ametnikkude psühholoogiaga arvestades võib arvata, et nad vastutuse kartusel ametnikkude kruntidel kasvavat metsa enamalt üle kui alla hindavad. (Vahelhüüe keskelt: Pärise õige.) Siin peab tähendama augusti- ja septembrikuu s. a. ajakirjanduse terrori peale, kus metsaametkond ajakirjanduse terrori mõju all oli. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Ma võin Teile, härra Jõeäär, pärast andmeid tuua, palju lahti on lastud ja palju ümber paigutatud. (J. Vainu, stp vahelhüüe.) Pean ütleva, et puhastus on ette võetud, ja kus on tarvis, seal tehakse seda veel. Ülehindamist võib järelada neist rohketest protestidest, mis põllutöministeeriumile sisse tulnud asunikude poolt metsahindamiste kohta. (O. Gustavsoni, stp vahelhüüe.) Sul puudus vist midagi, et maad ei saanud. (O. Gustavson, stp: Mina ei arvanud maad.) Kui Sinul on õigused — mine ja kandideeri.

Mis puutub väitesse, et metsa ainult need asunikud saavad, kellel teatav seljatagune

olemas, siis tahaksin härradele Riigikogu liikmetele ainult meelde tuletada, et krundid enne välja planeeritakse, kui nende peale kandidaadid määratakse, ja et kandidaatide määramist nende suures enamuses ei teosta põllutöoministerium vaid omavalitsused, kus sihilikkus vaevalt kõne alla võiks tulla. (J. Vain, stp: Palju seda omavalitsuste käes veel on? Need on kõik ära võetud muutmise seadusega.) Omavalitsuste otustada on küllalt. Möisatöolistel on vallanõukogu poolt raskem maad saada, mäletate vist neid aegu?

Mõtleb aga härra Ast metsaandmise all juurdelõikeid metsamaast, siis võin tähendada, et ka siin enam põhjust ei peaks olema põllutöoministeriumi tegevust arvustada, sest juurdelõigete andmise küsimuste palvete otsustamine on maksvate korraldustega nüüd täielikult üle läinud riigimaade korraldusekomisjonidele, kelle tegevus täiesti iseseisev ja kelle koosseis sarnane, et kõik isiklikud momendid küsimuste otsustamisel ära peaksid langema. Ka Hammeri asi on korraldusekomisjonis. (O. Gustavson, stp: Teie resolutsioon on seal peal, ja selle põhjal on mets välja antud.)

Ja siis need pargid ja puisteed, mille pärast viimastel aegadel niipalju rääkimisi on olnud ja mille pärast põllutöoministeriumile niipalju etteheiteid on tehtud. Mu härrad! Kas ei olnud nende saatus põhimõttelikult otsustatud juba siis, kui mõisaid tükeldati ja „selgrooge“ murti ning parke asunduskruntidest välja ei eraldatud. Mulle võidakse muidugi vastata, et väljaeraldamine ja alalhoidmine — kaitsmine, kaks isesugust asja on ja et kaitse mõttes varemalt teatud kindlustused olemas olid, millised nüüd kaotatud on. Erapooletu arvustaja ei tohiks ära unustada, et Riigi Teatajas nr. 5/6 — 1925. a. välja kuulutatud m. t. m. § 96. märkuses ettenähtud kitsenduse parkide ja ilupuude suhtes oli põllutöoministerium sunnitud ära muutma, sest vastasel korral poleks võimalust olnud täita riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 8. nõudeid, mis ette näeb metsa ja muude päralduste sundslikku omandamist enne maa põlise pidamise või ostulepingu sõlmimist. Nagu sellest näha, pole põllutöoministerium ka selles küsimuses sihilikult või ühe kodanikkude grupi huvides talitanud, vaid on teinud seda, mis seaduse järgi tegemata ei saa jätta. Kui seejuures sarnased nähtused ka esile kerkinud, nagu Sinimägedelt metsaraiumine, siis tuleb selle kui paratamatuse peale vaadata, mida maksvate seaduste raamides tegutsedes täiesti kõrvaldada ei saa, kuid mida võimalik on

teatud piirini pehmendada, nii et ta oma teravuse kaotaks. Ja sellele viimasele teole on põllutöoministerium asunud.

Mis puutub üksikutesse härra Asti poolt ettetoodud näidetes, siis on küll tähtsam neist Sinimägedelt metsaraiumine asunik Henderli poolt. Härra Ast nimetab seda rajatud metsa priima metsaks, kuid kui ta vaevaks võtaks koha peal järele vaadata, kui palju selles metsast rajatud puude hulgas vigaseid olnud, siis tuleks ta küll kahtlemata teisele arvamisele.

Selle küsimuse kohta on antud maakorralduse ja metsade peavalitsuse peadirektori poolt seletus ka ajakirjanduses, mis järgmine:

„Vaivara kolmest mäest on kõige suurem ja kõrgem mägi mõisa südame krundi sees, mis Punasele Ristile on kasutada antud ja seal laastavat metsaraiumist toimetada ei saa, kuna raiumine peab sündima pargi majanduse põhimõtte järgi. Teised kaks vähemat mäge on aga planeeritud 1920. aastal asunikkudele, kes maaref. teost. määr. järgi peavad krundi peal kasvava metsa ära ostma ja kes on sõlminud riigimaade valitsusega vastavad ostumüügi lepingud.

Maksvate määruste alustel võib asunik tema krundil kasvavat metsa enne lõpliku ostusumma ärastumist raiuda ainult oma majapidamise tarviduseks või maapanga sellekohase loaga, uudismaa ülesharimiseks. On aga metsa hind täielikult ära tasutud, läheb krundil kasvav mets asuniku omanduseks, ja ministeriumil ei ole seaduslikku alust ega võimalust raiumist takistada.

Asunik Henderl, kelle krunt kolmanda mäe peal, kus raiumist toimetatakse, on tema krundi peal kasvava metsa maareformi teostamise määruste §§ 94—99 põhjal ära ostnud ja selle hinna täielikult ära maksnud, mis pärast ka sellekohaste juhtnõuõride alusel riiklik järelevalve metsa üle lõpetatud on.“ See oleks õiendus, mis peadirektori poolt ajalehtedesse anti. (A. Anderkopp, tõer: Ja mis täpne ei ole.) Ma näitan kohe.

Pärast seda seletust ilmusid ajalehtedes üksikasjalisemad teated metsa müümise aja kohta nimetatud mägedel ja kruntidel, kusjuures ette toodi, nagu oleks maakorralduse ja metsade peavalitsuse peadirektor omas seletuses tähendanud, et metsamüük on sündinud 1920. aastal. Seda aga peadirektori seletuses mitte ühe sõnagagi öeldud ei ole ja ka öelda ei ole tahetud. Seletusest võib välja lugeda, et metsamüük on nimelt sündinud 1927. aastal, sest seal on ette toodud, et metsa ostumüügi lepingud on sõlmitud riigimaade valitsuses, ja see valitsus tekkis ellu alles 1. veebruaril 1927. aastal. Kus on siin, härrad,

„ebatõe“ laialilaotajad, — „sihilikult valeteateid“ laiali laotatud — nagu teie armastate öelda, ja missuguseid sõnu loodetavasti kohus lahendab. (A. Anderkopp, tões: Kes neid kohuseid enne täitis, kui see asutus loodi?) Missugune? Metsade peavalitus!

Siis Kukruse mõisa park ja puistee. Park on riikliku asutuse — põlevkivikaevanduse korralduses ja teda ei ähvarda mingisugune hädaohu; puistee selle vastu on juba 1920. a. asunduskruntide sisse planeeritud ja seda sealt eraldada pole mingit võimalust. Selleks ei näi ka erilist vajadust olevat, sest asunikud, nagu kohalik metsaülem ette kannab, ei katvate seal ilupuid hävitama hakata. On tõsi, et raiutud on mõned üksikud puud, kuid need on olnud kas vigased või on takistanud hoonete ehitamist. Üldiselt aga pargi allee ilu nende kõrvaldamisel kannatanud pole. Samuti Suure-Rõngu park, mille kohta kirjeldati, et krundipidaja ta ära olevat hävitanud.

Põllutöoministeeriumi arvates võiks puistee küsimust, kui maanteede päraldiste küsimust, maanteede seadus lahendada, kuna ilusamaid parke tuleks suvituse- ja ravitsusepaikade seaduse põhjal kaitse alla võtta.

Ei saa tähendamata jätta, et ei ole praegu iga park endine park, hooldisetud park nagu varemalt, ja mis nüüd on sarnaseks muutunud, et nad väärt ei ole alale jätmiseks. Peab ütleva, et üks osa parke on muutunud täielikuks rägastikuks, on aga muidugi ka üksikuid ilusaid, kuid ajajooksul on muutunud osa parke täiesti metsa iseloomuga paikadeks ja seda muidugi sellepärast, et asunikudel, nende omanikkudel nende korraldamiseks summasid välja panna ei ole.

Mis puutub niinimetatud Pähklasaarde, siis pole millegagi tõendatud, et põllutöoministeeriumi korraldused oleksid sihitud olnud selle metsatüki hävitamisele ja ei ole ükski saag sinna tikkunudki vinguma, nagu ajakirjanduses tähendatud luulelises keeles. Narva linnavalitsus palus enesele Pähklasaart, kui jalutamiskohta, aga peamiselt kui kohta, kust linn võiks tänavate sillutamiseks ja kallaste kindlustamiseks tarvilikke kive saada. Esialgul otsustati küsimus ministeeriumis nii, et suurem osa Pähklasaarest pidi planeeritama metsaülema palgamaa krunti, millega oleks täiesti kindlustatud olnud seal kasvavate puude alalhoidmine ja linnavalitsusele tarvilikkude kivide saamine. Hiljem aga, kui ma asja kohapeal isiklikult järele vaatasin, tulid otsusele, et arvesse võttes linna lähedust ja selle koha isearaldust, seal asuvate kivide tõttu õigem oleks see metsaülema palgamaa krundist välja jätta

ja erilepingu alusel linnavalitsusele kasutada anda. Pean tähendama, et Pähklasaare ilu ei seisa ta vanades pärnades, vaid ta ilu on just sammeldunud kivides, mis ajajooksul sinna kokku kogunenud, kus pärnad najatuvad neile sammeldunud kividele. Kive on seal palju, kivi-kivis kinni peaaegu. (O. Gustavson, stp: Kivide kaitse seadust on tarvis. K. Virma, stp: Kas nad ütlesid Teile, et nad just neid kive tahtsid viia.) Teie nõuate kõiksuguseid kaitse seadusi, võiksite ka kivide kaitse seaduse välja anda. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Ilukivid ja ilukaitse!)

Mis puutub metsaandmisesse kodanik Hammerile, siis on seda küsimust omalajal küllaldaselt valgestatud. Kuid et härra Ast oma kõnes andmeid ette tõi, mis tööoludega kokkukõlas ei ole, lubatagu ka neid paari sõnaga puudutada. Härra Ast ütleva, et Hammer olevat kõnealoleva metsa kätte saanud, 42.000 marga eest ära ostnud, maha raiunud ja suure vahekasuga edasi müünud. Seejuures olevat metsa tõelik väärtus olnud vähemalt 200.000 marka. Kuid, härra Ast, pean tarvilikuks öiendada, et Hammerile metsaandmise küsimus praegu alles otsustamisel on, ja nimelt Harjumaa riigimaade korralduse komisjonis. Arusaadav, et siis ka temale seda metsa pole müüdnud, ja et ta seda metsa pole raiunud ega edasi müüdnud, rääkimata suurtest vahekasudest. Mis puutub metsa hinnasse, siis oli 42.000 marga peale hinnatud ainult noor mets, vanem mets aga umbes 168.000 marga peale, nii et metsa koguväärtus hindamise järgi oli ümmarguselt 210.000 marka. (K. Ast, stp: Neid andmeid ennem ei olnud, tähendab, aitas see arupärimine.) Missugused andmed vahepeal aitasid? Igatahes Teile abi ei vajata! (K. Virma, stp: Mis 2.000?) Ei, praegu ei ole sellest jutt, palun tähelepanu. (K. Ast, stp: Väga rõõmustav. — A. Anderkopp, tões: See on ikka päris halb lugu seal küll.) Mingisugust lugu seal veel ei ole. (K. Virma, stp: Lugu ei ole, aga mets on maha raiutud!) Ei ole!

Rkl. Ast väitis edasi oma kõnes, et põllutöoministri kohustetäitja Tief olevat Riigikogus ebaõigeid seletusi andnud asunik Hammeri metsa asjus. Nimelt põhjendanud Tief Hammerile metsa juurdelõike andmist peasjalikult Hammeri isikuga, eriti sellega, et juurdelõikesse kuuluv maa-ala Hammeri esivanemate käest ära olla võetud ja mõisa külge liidetud. Viimane väide ei ole kokkukõlas tööoludega. Nimelt avaldanud keegi Käsper „Vaba Maas“ teate, et see väide õige ei ole. Seda sõnumit ei olevat ümber lükatud, ning

sellepärast olla kõnelejal täielik õigus selle peale toetuda ja sellest välja minnes öelda „et kui arupärijad nõuavad Vabariigi Valitsuselt vastust, mil viisil mõtleb Vabariigi Valitsus piiri panna sellele, et edaspidi enam ametlikke väärseletusi ei antaks, et see alla kisub valitsuse igasuguse prestiihi ja igasuguse seaduslikkuse korrast kodanikkudelt lugupidamise riisub, kuidas mõtleb valitsus sellele piiri panna, siis on see küsimus mitte üles tõstetud juhuslikult, vaid see on küsimus, mis igal kodanikul keele peal karjub“.

Selles küsimuses on minu arvates ekslik rkl. Asti arvamine, et põllutöoministri kohustätija Tief peaväitena Hammerile juurdelõike andmise kasuks toonud Hammeri isiku ja ta esivanemad. (K. Ast, stp: Ehk Teie loete stenogrammi, siis näete, kuidas see oli!) Ma lugesin stenogrammi ja Tiefi kõne stenogrammist on näha, et ta Hammerile juurdelõike andmist on põhjendanud eeskätt Hammeri koha tegeliku vajadusega. Ainult mööda minnes on ta puudutanud Hammeri esivanemaid. — Seitse rida stenogrammi 9-st leheküljest. — (K. Ast, stp: $\frac{2}{3}$ on seal kõik pühendatud Hammeri isikule, misugune suur põllumees ta on...) Seda ma ütlen ka, et esivanematele on seal 7 rida... (K. Virma, stp: Teie ei öelnud, et $\frac{2}{3}$.) Teile võib öelda niipalju kui tahad, aga ei aita midagi. Sellel mööda minnes toodud väitel ei võinud olla mingit mõõduandvat tähendust Riigikogu votumi suhtes, nagu rkl. Ast näib arvavat.

Mis puutub aga selle väite sisusse, siis on see jällegi tõeoludega kokkukõlas, vastupidiselt rkl. Asti oletustele.

Täiesti vastuvaidlematu on see asjaolu, et Hammerile antud juurdelõige on endine talumaa, mitte põline mõisa mets. Seda ei eita ka Käsper, kes „Vaba Maas“ kirjutab. Ta vaid seletab, et Hammeri juurdelõike maa kuulunud varem selle talu külge, mille pidajaks tema praegu olevat. Mis puutub täpsetesse talude piiridesse, siis ei ole neid põllutöoministeriumi andmetel olnud sel ajal, kui kõnealolev talumaa mõisa külge liideti. Talude põllupidamine olnud üleribaline ja karjamaad ühised.

Sellepärast oleks võimata kinnitada, et teistel ühes Hammeri esivanemate taluga mõisa külge liidetud taludel samas raioonis mingisugust maakasutamist ei ole olnud. Kuid maakasutamine on olnud Hammeri esivanematel, mida ka põllutöoministri kohustätija on öelnud.

Seda õigust saab praegusel ajal tõendada ainult vanade kohalikkude elanikkude tunnis-

tustega. Selle kohta on olemas järgmine kahe vähema kohapidaja kirjalik tõendus:

Tõendus. Meie, allakirjutajad, tõendame sellega, et 1894. a. kevadel, Harjumaal, Hageri kihelkonnas, Sutlemma vallas, Aespa külas, võeti selleaegse Sutlemma mõisa omaniku parun Stackelbergi poolt 6 talu rentnikkudelt ära ja liideti tervelt mõisa külge. Nende kuue renditalust väljatõstetavate koha rentnikkude hulgas oli „Allika“ kohapidaja Hans Hammer, praegu Hageri v. Sutlemma as. elutseva kodan. August Hammeri isa. Seda „Allika“ renditalu pidasid enne August Hammeri isa ka ta vanaisa Otto ja ka kuuldavasti veel selle isa. Nimetatud kuue mõisa külge liidetud kohtade põllud olid kuni 1894. a. ühiseväljadena kasutada, niisama oli neil kohtadel ühine karjamaa Männiku metsas, praeguses Sutlemma metskonna Männiku vahtkonnas ja ka see osa, mis praegu Sutlemma as. krundi nr. 78 juurdelõikena kasutada.

Seega tõendame, et Sutlemma as. krundi nr. 78 juurdelõikena antud maatükk on August Hammeri kolme esivanema käes ühiselt teiste kohapidajatega kasutada olnud.

Niisama tõendame, et Sutlemma asunduskrundi nr. 82 pidaja Johannes Kristjani p. Käsperi isa, ega ka ta teised esivanemad ei ole Hageri vallas kunagi mingisugust rendiega muud talu pidanud. Johannes Käsperi isa on peale 1900. a. Sutlemma mõisa sisse rännanud, kus oli kuni 1919. a. mõisa metsavahiks ja praegu teenib Sutlemma metskonnas riigi metsavahina.

Hageris, 3. oktoobril 1927. a.

Jaan Nimmerfeldt.

(Jaan Jüri p. Nimmerfeldt, 68 a. vana, elukoht Hageri vallas, Johani talu omanik, ühest 1894. a. mõisa külge liidetud rendikohast väljatõstetud viimane rentnik.) Mart Vessendorf. (Mart Jakobi p. Vessendorf, 58. a. vana, elukoht Hageri vallas, Korjuse talu omanik, elas 1894. a. ühes mõisa külge liidetud talus.)

Ligi pool rkl. Asti arupärimise põhjenduse kõnest — 14 poognat stenogrammi 35-st on pühendatud põllutöoministri kohustätija Tiefi seletustele, temale, kui autasu talupidajale, ja asunik Hammerile antud metsa asjus. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Eks tee see viha küll!

Need asjad on sisuliselt juba kaalumisel olnud Riigikogus, kuid rkl. Ast leiab, et põllutöoministri kohustätija poolt antud seletused tõeludele ei vastavat. (A. Anderkopp, tõi: Mis Teie ütlesite, kellele see viha teeb?) Ma Teiega ei räägi, ma Teile ei vasta. (A. Anderkopp, tõi: Mina tahan seda teada!) Lugupeetud rkl. Ander-

kopp, ma Teiega ei rääkinud ja Teile tere ka ei öelnud.

Nimelt on põllutööministri kohustetäitja Tief mõne Riigikogu liikme kõne puhul 24. märtsil 1927. a. Riigikogus järgmist seletanud:

„1) Mina palusin 1924. aastal, et minu asundustalus kasvav mets raiumisele ei määrataks, vaid mulle ära müüdaks alalhoidmiseks. Seda palvet metsaülem ei täitnud, vaid laskis maha raiuda kõik terved puud 8 tollist peale, see on terve väärtusliku osa metsast.

2) Ülejäänud noorest metsast olen rikutud ja tuulest murtud puid, mis majapidamisest üle jäid, müünud 1925. aastal, metsade peavalitsuse loal, makstes metsa eest keskmise turuhinna. Seega ei ole ma saanud mingisuguseid soodustusi vahekasu saamise mõttes.

3) 7. detsembril 1925. a. anti sama talu minule autas seaduse põhjal pärisomanduseks, ja ma oleksin võinud ülejäänud metsa vabalt raiuda. Kuid ma ei ole seda võimalust kasutanud. Ma ei ole omast talust ühtki puud raiunud, mis ei ole tingitud tuulemurrust või oma talu ehitusematerjali tarvidusest. Järelikult on kõik see, mis rääkis rkl. Johanson, tööolude täielik moonutus ja nähtavasti sihilik, kuritahtlik moonutus“.

Rkl. Ast püüdis seda seletust ümber lükata, tõendades kokku võttes, et Tiefile olla mets antud alalhoidmiseks kergendatud tingimustel, kuid Tief raiunud selle metsa maha omavoliliselt ja müünud vahekasu saamise otstarbel ärimeestele. (L. Johanson, stp: Ei, ta müüs ainult asjaarmastuse pärast, mitte vahekasu pärast.)

Muu seas ütles rkl. Ast: „Vaadake, härra Tief, niiviisi Riigikogule ei seletata mitte. Niisuguseid seletusi ametlik isik anda ei tohi. Kui härra Tiefil oli enne ministriks saamist teatud sekeldusi metsade peavalitsusega, kui härra Tief oli omavoliliselt metsa raiunud, siis peab inimesel olema ikka niipalju kodanlikku julgust, et öelda, see sündis tõesti nii, aga ärge mind selle eest vastutusele võtke, mis asunik Tief kuskil Pilkases on teinud. Võib olla, et seal Pilkases valitseb pilkane pimedus, aga kanda Riigikogule asju ette, mis ebaõiged on, öelda, et üldse mina olen seaduspäraselt talitanud, et minu tegevuses ei ole ühtki tumedat täppi, et mina ei ole metsa raiunud, et olen ainult oma majapidamise tarbeid rahuldanud, niisuguseid asju ette kanda ei tohi. Siis riigikodanikud ei tea üldse, mis arvata ministritest ja nende seletustest“.

Vaheaeg kl. 12— kl. 12.20 min.

Põllutööminister **O. Köster**: Selles asjas on põllutööministeeriumi metsadevalitsuse kaustades järgmised andmed:

29. jaan. 1924. a. on autasutalu pidaja O. Tief palunud ta talu metsast puutumata jätta 1,75 ha kuusemetsa ilumetsaks tööliste hoonete juurde. Selle palve rahuldamiseks on tookordne põllutööminister A. Kerem korralduse teinud. Kuid kohalik metsaülem ei ole seda korraldust saanud täita, nagu ta oma ettekandes nr. 170 — 1924. aastast 27. veebr. teatab, kuna ta palutud metsaosast kõik tarbepuud 8-st tollist peale ära oli müünud, muuseas as. Vasilile 100 puud. Pärast seda sai ka ülejäänud osa metsast läbi raiutud metsaülema korraldusel.

Järelejäänud harvendiku kohta kannab sama metsaülem ette 16. okt. 1924. a., et „nimetatud mets kasumetsaks küll ei kõlba, sest et ta tormide läbi palju kannatada on saanud“.

O. Tief oma palves 3. okt. 1924. a. on soovi avaldanud seda metsa likvideerida, just sel põhjusel, et ta läbiraiumise ja tormide läbi oli ära laastatud, mispärast metsariisimete alalhoidmine mõttetult oleks.

Järelikult ei olnud O. Tiefi esimese ja teise palve vahel mingit sisulist vastolu.

Mis puutub küsimusse, kas metsaraiumine olnud omavoliline, siis selgub, et O. Tiefil oli raiepilet nr. 232 199 mädapuu ülestöötamiseks ja väljavedamiseks. Peale selle oli temal 10. sept. 1924. a. kinnitatud ostuleping ülejäänud osa puude kohta.

Selles võlguostetud metsas ettetulnud tuulemuru registreerimist ja raieluba on O. Tief ka palunud, mille peale metsaülem on vastanud 22. jaan. 1925. a. nr. 41 „Minu arvates tuleb Teil kõigepealt käia lepingu tingimuste järgi ja kõik lepingus nimetatud summa ära maksta, siis võite kohe raiepileti saada tuulemuru koristamiseks“.

Vastavalt sellele nõudele on O. Tief terve metsa lepinguhinna ära tasunud. Nimelt teatab ta oma kaebuses Kastre metsaülema peale, kes tema poolt ülestöötatud ja välja veetud materjalid aresti alla oli pannud, et tema 2. märtsil 1925. a.... (K. Ast, stp: Mis kuupäeval?) Ta teatab oma protestis 2. märtsil 1925. a., et tema terve metsa lepinguhinna on ära tasunud, saates võlgu oleva osa 130.000 marka Eesti panga tšekiga nr. 07077, postikv. nr. 11 Kastre metsaülemale. Seda väidet on kontroleerinud metsarevident, kes ette kannab: 6-dal aprillil s. a. pärisin mina Tartu postkontoris järele, kas kinnitatud kiri postkontoris registreeritud või mitte, kusjuures selgus, et nimetatud kiri on 3. III s. a. Tartusse jõudnud ja samal päeval ning 16. III s. a. on Kastre metsaülemale teatelehed selle

kirja kohta saadetud, kuid teadmata põhjusel on kiri kuni tänase päevani välja võtmata. Selle kohta järele pärides Kastre metskonna metsaülemale käest seletas viimane, et tema mingisugust teatelehte nimetatud kirja kohta saanud ei ole.

Ühtlasi on juurdlusest selles asjas näha, et see O. Tiefi metsaraiumine, mille pärast metsaülem protokollki kokku seadis, algas 16. märtsil 1925. a. — see on metsavahi Paabuti seletus — see on 14 päeva pärast metsa ostuhinna ärasaatmist. Ühtlasi on metsnik Adelsoni tunnistusest näha, et metsaraiumine sündis tema teadmisel. Tema ei olla seda takistanud, kuna Tiefi volinik temale öelnud, et metsa eest raha on ära makstud.

Kõik need asjaolud on dokumenteeritud lhk. 20—35 ühes ja samas aktis — nr. 44 — 1925. a.—millistest osa tsiteeris rkl. Ast. Järelikult ei ole tööoludega kokkukõlas rkl. Asti ütelus: „Siin on teated selle kohta, et on saadetud Tallinna politseiülemale protokollid, et ta üle kuulaks asunik Tiefi, aga seal olevat igasugused jäljed kadunud.“

Jäljed on kõik alles ja nende järgi on edasi metsade peavalitsus korralduse teinud Tiefert vastu võtta metsa ostuhind ja talle raiepilet välja anda. Ühtlasi on sellejuures Tiefert sisse nõutud metsa taksi- ja turuhinna vahe 36.749 marka. Hiljem on sellest ka riigikontrollile teatatud, ja riigikontroll asja kohta andmeid pärinud, kuid ei ole nähtavasti ka asjas midagi seadusevastast leidnud. Kõik sissenõutud summad on Tiefert pärast tagasi maksetud, autasumaa tarvitamise seaduse põhjal. Riigikontrolöriks oli sel ajal rkl. Asti rühmakaaslane Oinas ja metsade peavalitsuse juhatajaks alguses Rosen ja pärast Daniel.

Kõiki eelpooltoodud asjaolusid kokku võttes julgen kindlasti kinnitada, et põllutöministeeriumi metsapolitika ei ole olnud ega ole ka praegu metsavaenuline, nagu seda püüavad tõendada mõned ringkonnad. Põllutöministeeriumi ülesandeks on olnud ja on ka praegu: hoida meie metsi selleks, et nad oma üldriiklikke nõudeid kõige otstarbekohasemalt täita suudaksid. Ühtlasi peab aga põllutöministeerium kindlasti hoolt kandma, et luua meie põllumajandusele sarnane olukord, mis kindlustaks temale tulevikus kindla arenemise võimaluse. Paljud suured mitteoludekohased väärtuslikud mõisahooned langevad kokku — hävineb väärtus, kuid nende asemele kerkivad uued hooned mõisa väljadel ja uued väärtused! Meie maauuenduse vastuvõtmisega ja maareformi läbiviimisega on seotud väärtuste ümberhindamine ja selle tagajärjel loodud noor asunik sirgub suureks

ning ütleb ühel silmapilgul: et ka minu hambad, ehk küll noored, kuid ka need suudavad kõvemast leivakoorukesest läbi murda.

Niihästi metsamajandus kui ka põllumajandus väärivad meil tõsist tähelepanu, ning ülekohtune oleks siin demagoogiliste abinõudega asuda tõsiste majanduslike probleemide lahendamisele. Kainelt kaaludes tuleb sündmusi püüda õieti hinnata, et nende tagajärgi tuleviku suhtes ette näha ja muutunud olukorrale vastavalt tegutseda. Kinni pidades neist põhimõtetest võime tulevikukindlalt tegutseda mõlema rahvamajanduslikult tähtsate alade arenemiseks, kuid lubamata on ühe ala — metsamajanduse — arendamise nimel põllumajandust hoolekande alla võtta või ümberpöörult.

Põllutöministeerium on meie metsade arenemist silmas pidanud. Kui teie vaevaks võtate järele vaadata neid statistilisi andmeid, mis ma täna ette kandsin, siis näete, et põllutöministeerium on metsadega ümber käinud metsa arenemist silmas pidades, kuid põllutöministeerium ei saa põllumajanduse arendamist kahe silma vahele jätta ja peab hoolitsema, et meie põllumajandus, olgu see vanade põllumeeste või noorte asunikkude oma, peab edenema, kosuma ja kasvama, millega loome oma riigile ja oma riigi olemasolemisele kindla toe ja kindlad alusmüürid.

K. Ast (stp), kohalt: Arupärijate nimel teatan, et meie vastusega rahuldatud ei ole. Seda esiteks. Teiseks teen ettepaneku, arupärimisele vastamise puhul läbirääkimisi pidada otsekohe nüüdsama.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

K. Ast (stp): Kõrgesti austatud härrad Riigikogu liikmed! Peatselt kuu aega tagasi, kui ma samalt kõnetoolilt käesolevat arupärimist põhjendasin, avaldasin ma põhjenduse lõpul lootust, et Vabariigi Valitsus arvesse võttes selles arupärimises käsitatud asjaolude komplekti, mis tervel meie maal väga suurt vastukõla leidnud ja mis nii ajakirjanduses kui ka muidu seltskonnas on saanud püsivaks kõneaineks, vastuseandmisega ei viivita. Liati oli arupärijate poolt küllalt heatahtlikult toimetatud ja arupärimise tekst enne Riigikogu kokkuastumist sügiseseks istungjärguks juba varakult esitatud, nii et valitsusel ja põllutöministril võimalik oleks olnud arupärimise peale ruttu vastata ja sellega riigikodanikkude meeoleu aidata rahustada ja üldse aidata seda küsimust võimalikult ruttu pävakorrast ära

saada. Arupärimise vastuvõtmine sündis mäletavasti 6. oktoobril, täna on 3. nov., sellega on siis peaaegu kuu aega möödunud arupärimise vastuvõtmisest. Meie kodukorra põhjal on valitsusel aega vastamiseks 30 päeva, sellest 30 päevast, kui arvesse võtta, et läinud kuu oli 31-päevaline kuu, on üle jäänud tervelt 2 päeva. Ime küll, et valitsus seda kahte päeva ka ära ei kasutanud ja et ta oma ökonoomia printsiipi, mis ta on käsitanud sellele arupärimisele vastamise puhul, ei ole äärmuseni jaksanud arendada. Nagu näha, on sellele arupärimisele vastamise puhul toimetatud umbes niiviisi, nagu toimetas üks eeskujulik moonees, kes magama minnes leivakoti pealla pani, et uni võimalikult pikk ja rahulik oleks. Seda pikka aega arvesse võttes oleks lootnud, et Vabariigi Valitsuse vastus niisugune on, et Riigikogu võiks temast rahulduda. Kahjuks ei sündinud see aga nii. Kui meie tahaksime ekskursiooni ette võtta selle arvustiku valda, mida siit lugupeetud härra põllutööminister ette kandis, siis nõuaks see muidugi pisut aega. Ma ei ole stenografist, et oleksin jõudnud kõik selle kirja panna, mis härra põllutööminister siin arvude alal ette kandis, aga ma leian ka ühtlasi, et see arvustik ei olnud sedavõrt küllaldane ja sedavõrt kaaluv või uusi asjaolusid esitav, et sunnitud oleksime läbirääkimisi edasi lükkama ja siis vahepeal stenogrammidega tutvunema, et põllutööministri poolt ettekantud arve kontroleerida. Meie loeme juba seda suureks eduks, et härra põllutööminister, arvatavasti siis ka Vabariigi Valitsus, vähemalt põhimõttelikult tunnustab nüüd seda tähtsust, mis meie metsadel ja metsaasjandusel Eesti riigi rahvamajanduse kohta on, ja et lugupeetud härra põllutööminister nüüd enam nii kerge südamega valmis ei ole käega heitma, nagu ta veel hiljuti tegi, öeldes, et ärme nüüd niipalju tulevaste põlvede eest hoolitseme, kuipalju mõtleme käesoleva põlve peale. Ärme unustame, et metsapolitikas muud politikat olla ei saa, kui ainult tuleviku politika, tänapäeva politika metsaasjanduse alal olla ei saa. (J. Piiskar, stp: Härra Köstri arvates saab!) See on iseenesest juba teatud võit, mille üle arupärijad rõõmustada võivad, et vähemalt põhimõttelikult tunnustatakse, et meil ka kindel metsapolitika peab olema. Et meil kindlat metsapolitikat hädapärast tarvis on, selleks lubatagu ka mulle mõningaid arve nimetada võrdluseks teiste riikidega. Härra põllutööministri poolt ettekantud arvud meie metsa suuruse kohta on ligikaudu samad, mida siitsaadik on mitmel puhul komisjonidele esitatud. Kuidas nüüd lõppude-lõpuks meie metsa pindala hektaaride arvu võtta, see on vaieldav küsimus, ja siin võib käia väga mit-

mesugust teed. Aga härra põllutööminister jõuab lõppude-lõpuks selleni välja, et meie metsa pindala on ligilähedalt 900.000 hektaari. (Põllutööminister O. Köster: Isegi rohkem!) Isegi üle! Neid arve meie muidugi aktsepteerida ei saa. See arv on saadud sel teel, et on arvestatud nii riigi kui eraisikute käes oleva metsa pindalaga, mis mõningatel õigustel loetakse metsa alaks.

Ega sellega öeldud ei ole, et need 900.000 ha kõik metsaga kaetud oleksid. Kui arvesse võtame neid kindlakstegemisi, mis siitsaadik on Riigikogu tööde juures käsitatavad olnud ja mida muu seas on aktsepteerinud Riigikogu maakomisjon, siis ei tohi meie kuidagi viisi oma tõelikku metsa pindala võtta suuremana, kui 700.000 ha, õigem ja ettevaatlikum oleks 680.000 ha võtta. See teeb maa-alast üldiselt välja 0,74%, võib olla võiksime siis võtta 0,75% meie üldisest maa-alast. (Põllutööminister O. Köster: Kas Teie katastrimetsa mõtlete?) Kokku tõelik metsa pindala, aga mitte kõik need kündmata sood ja rabad, kus mets ei kasva. (M. Laarman, põl: Teie ütlesite 0,70%.) Mina ütlesin 20%. 0,74% on võetud inimese hinge peale võrdlevalt maapinnaga. 20% kõige rohkem 20 ja 1/2% üldisest maapinnast, see ei ole iseenesest suur arv. Vastavates arvustikudes teistes maades näeme, et paljudes riikides on protsentuaalselt metsaala rohkem kui meil. Soomes, kus eriti palju metsa, on 62 1/2% metsa all kogu maa-alast kinni, tähendab, seal on rohkem metsaalasid, kui muid. Rootsis on 47,7%, Austrias — 31 1/2%, Saksamaal — 25,88%, meie naabermaal — Lätis — 22%, Shveitsis — 21,9%, peaaegu 22% ja Eestis nagu juba tähendasin, 20%, mitte rohkem kui 20 1/2%. Prantsusmaal ja Belgias, mis tööstuslikud riigid, on 18%.

Kui niiviisi vaatleme oma pindala, siis leiame, et meie Euroopa riikide keskel selleks riigiks ei ole, kelle kohta võiks öelda, et meie pindala suur on. Saksamaal on 6%-di võrra suurem, ja ometi kuulub Saksamaa tööstuslike riikide hulka, kuhu Eesti ei kuulu. Ka meie naaberriik Läti on selles mõttes paremas seisukorras. Kui vaatame, kuipalju ühe inimhinge kohta metsa tuleb, siis ei saa öelda, et Eesti väga palju taga oleks teistest riikidest. On muidugi riike, mis Eestist selles suhtes ületavad, näiteks Soome. Seal on ligi 7 hektaari metsa; Rootsis 3,87, see on ligi 4 hektaari iga inimhinge peale. Mujal on see hektaaride arv hinge peale vähem kui Eestis, ainult Lätis on rohkem — 0,84%, Saksamaal — 0,22%, Shveitsis—0,24% j.n.e. Nii on siis inimhingede kohta ärajaotatult Eestis metsa rohkem kui mujal. Nende andmetega arvestades võib

öelda, et Eestis metsa ei ole vähe. Kuid ega see ei tähenda veel, et saame niisuguse järelduse teha, et meil on metsa palju ja sellega võib ümber käia hooletult. Seda mitte. Iga riigi majapidamisel on eriline ilme ja neis mais, kus rahvahingede arvu peale võrdlemisi palju metsa tuleb, on see tingitud sellest, et seal vähe rahvast elab. Niisugustes maades on riigimajanduse iseloom sootu teistsugune, kui tihedalt arvutatud maades, kus rahvas teisiti oma sissetulekuid tootab. Meil, hõreda rahvaarvuga maal, ei saaks meie oma majapidamist püsti hoida, kui meil niipalju metsa iga hinge kohta ei tuleks, kui meil praegu olemas. Meie ei saaks kuidagi viisi oma riigi eelarve bilanssi tasakaalus hoida. Ei saaks seda mingisuguste abinõudega, kui siia etteotsa pandaks ka kõige parem majanduseteadlane, ta ei saaks meie majandust kuidagi tasakaalus hoida, vaid see majapidamine oleks varsti pankrotis. Kui meie siis nüüd teatava heameelega konstateerida võime, et ka Vabariigi Valitsus, vähemalt sõnades, tunnustab seda tähtsust, mis metsamajandusel Eesti riigi ja rahvamajanduse kohta on, siis ei ole nähtavasti asjata mööda läinud meie poolt esitatud arupärimine. Ei ole ka ajakirjanduse teene väike, kes selle arupärimise eel ja järel rohkem antud küsimuses sõna on võtnud. Aga kahjuks, lugupeetud härrad Riigikogu liikmed, ei vasta see optimistlik ja roosiline pilt, mida siin härra põllutöömister meie metsamajanduse kohta maalis, või õigemini metsatarvitamise või metsa ekspluateerimise kohta maalis, tõelikkudele oludele. Härra põllutöömister püüab arvustiku varal tõendada, et meil mingisuguseid ülerraiumisi ei ole, et meie metsaga õieti ümber käime, ja et meil sugugi rohkem ei raiuta, kui uut metsa massiliselt juurde kasvab, vaid isegi võis põllutöömistri seletustest järeldada, nagu oleks meil juurdekasv suurem kui metsa hävitamine või ekspluateerimine. Vaadake, lugupeetud härrad Riigikogu liikmed, seda arvustikku üksikasjalisele vaatlemisele mina praegusel silmapilgul võtta ei saa. Need arvud, mida härra põllutöömister esitas, nende põhjal kujuneb olukord niisuguseks, et meie täna läbirääkimisi vist lõpetada ei jõua ja mulle avaneb võimalus asuda omalt poolt täie varustusega selle materjali kallale, mis põllutöömister andis. Praegusel silmapilgul võin ma aga, ilma et ma täpselt ja üksikasjaliselt põllutöömistri väiteid ümber lükata saaksin, üldiste andmete varal ometi selle vildakust tõestada. Härra põllutöömistri arvestamine võis ainult selle tõttu võimalik olla, või ta arvestamise tulemused võisid selle tõttu olla võimalikud, et põllutöömister võtab ühe keskmise juurdekasvu

arvu metsale, ja siis kasvatab selle arvu meie metsa pindala hektaaridega, küsimata, kas see ka tõelikkudele oludele vastab. Kõrgesti austatud härra põllutöömister vabandab mind, kui ma ütlen ühe raske sõna. (Põllutöömister O. Köster: Ja see oleks?) See on, et niisugune arvestamine viib meid absurdini. (Põllutöömister O. Köster: Aga just sellest ongi välja kalkuleeritud see keskmine.) Nimelt sel põhjusel, et kõigil neil hektaaridel, mida teie arvestamise aluseks võtate, üldse ei kasva mingisugust metsa. (Põllutöömister O. Köster: Lubage, härra Ast, need on erapooletu professor Mathieseni andmed.) Nende andmete kohta katsume selgusele jõuda, sest arvamisid metsa juurdekasvus lähevad mitmeti lahku. Härra põllutöömister seletas omal ajal Riigikogu maaseaduse komisjonis, et riigis on metsa juurdekasv aastas 0,75%. Siin läks härra põllutöömistri arvamine kõvasti lahku, näiteks, esimesel metsateadlaste kongressil toodud arvamisega, kus seda juurdekasvu loetakse 0,44 peale. Professor Mathiesen, kes siis oma seletuse andis, tähendas, et tema arvamine seisab lähemal metsateadlaste arvamisele, kui põllutöömistri omale. Aga ta võtab vahelise seisukoha ja arvab, et metsa juurdekasv on vist 0,50 aastas. Siis teine metsateadlane härra Schabak omakord ühegi nende arvudega ei lepi ja võtab selle arvu 0,33 peale. Aga nähtavasti on lugu niisugune, et tõde siin kuskil vahepeal leidub. Mina ei ole siin mingi asjatundja, vaid kuulan seda ja arvestan sellega, mis räägitakse, ja sellepärast ei saa mul olla oma seisukohta. Ma ei mõista ega kujuta endale ette, kuidas üldse üks metsa juurdekasv välja näeb. Kuna aga need arvamisid nii väga lahku lähevad, siis võib leppida härra põllutöömistri seisukohaga, kus ta keskmise lähtekoha omaks võttis ja ütles, et see juurdekasv võiks olla 0,50. Aga see tulemus, kuhu härra põllutöömister välja jõudis, vaadake, seda ei saa ma aktsepteerida, nimelt sellepärast, et meie peame selgitama, kus sarnane juurdekasv on, kus on see metsala, kas on meil üldse metsaala, kus 0,75 kätte saadakse. Kui need on, siis on need haruldased ja üksikud metsaalad ja võib olla, et neid ainult mõni hektaar. Aga kui härra põllutöömister võtab meie terve metsa-ala, mille arvustiku ta siin ette kandis ja selle korrutab 50 peale, siis jõuame meie absurdsete tulemusteni. Meie teame väga hästi, et kohapeal lugu niiviisi ei ole. Metsateadlased arvestavad teisiti. Nemad katsuvad keskmise suuruse üles leida, kus meil metsa kasvab, aga mitte nii, et võtate ja korrutate. Ja sellepärast on ka professor Mathieseni seisukoht, mille ta

teisel metsateadlaste kongressil ette kandis, lahkuminev Teie seisukohast sellepärast, et ta näitab, et meil metsa massiliselt on hoopis rohkem raiutud, kui metsa juurdekasvu on. (Põllutööminister O. Köstri vahelhüüe.) Teie teate ju, härra põllutööminister, et ilmaasjata oleks kõneleda neist metsaalade planeerimistest, mis on maareformi teostamisel maad leidnud, see on 1921., 1922., 1923. ja 1924. aastatel. Need ei saa mõõduandvad olla 1925., 1926. ja 1927. aastate kohta. Siis kui uusi talusid alles krunti aeti, tol ajal oli loomulik ja põhjendatud, ma ei ütle kuivõrt otstarbekohaselt see teostatud oli, — oli loomulik, et nende aastate jooksul metsa maa-ala pidi kruntide ajamise juures vähenema. Aga kui talud olid krunti aetud, pidi ometi metsaalade lõhkumine lõppema. Tollest ajast peale ei tohiks juurdelõigete andmisi metsa maalast olla muidu, kui ainult sel tingimusel, et vastav kompensatsioon antakse, nii nagu maa-seaduse § 23. enese ja tema ulatuste, nimelt 1922. aasta muutmise seaduse mõtte järgi lugu ka seisis. Seda nõuet ei ole täidetud. Mitmesuguseid etteraiumisi ja üle normi raiumisi on samuti konstateeritud, neid on ka põllutööministeerium ise tõeks võtnud, ja kuidaviisi saab praegune põllutööminister tulla ja kõike seda eitada, kui alles põllumajanduste metsa-ga varustamise seaduseelnõu arutamise puhul Riigikogu vastavas komisjonis ka põllutööminister aktsepteeris selle maakomisjoni konstateerimise, et meie metsaalad vähenevad ja meil üleraiumisi küllaldaselt on olnud. Kuidasviisi need üleraiumised tekkisid? Need üleraiumised kõigepealt olid tingitud juba sellest, et maaseaduse teostamise sunnil riik pidi asunikke varustama ehitusematerjaliga ja sellest ehitusematerjali normist või ehitusematerjali andmise tarvidusest tekkis peapõhjus — üleraiumised, mitte sellest, et riik metsa välismaadesse eksporteeris.

Ma julgeksin võtta selle raamatu, mille peale härra põllutööminister siin tähelepanu juhtis, et kasutada neid arve, mis 1925. aastal juba kokku seatud olid, sest see karakteriseerib olukorda. Härra Venzel oma referaadis, kus ta annab vastava tabeli, mille puhul läbi-rääkimised kongressil olid ja kus mingisuguseid ümberlukkamisi teiste kongressiosaliste poolt ei tehtud, ka põllutööministeeriumi poolt mitte, näitab, et 1925. aastani, see tähendab jaanuarikuuni, oli varustatud asunikke umbes 30% ehitusematerjaliga, kuna aga 70% varustamata oli. Seda tuleb arvatavasti niiviisi mõista, et ehitusematerjali said muidugi rohkem kui 30% asunikudest, aga ei saanud neid materjale korraga kätte, vaid selle materjali hulga, mis riik oma käest ära andis ja

mis oleks täie normi näol asunikku kätte läinud, oleks rahuldatud 30%. Selle 30% juures oli aga tol ajal üleraiumisi 875 tiinu. (Kohtuminister O. Tief: Teisel pool oli jälle järeleraiumisi!) Ei ole, selles see asi seisab ja seal konstateeritakse siis, et kui meie ülejäänud 70% asunikudest peame tolle vana normi järgi rahuldama, nüüd on aga norm palju suurem, siis võib neid ülenormi ja etteraiumisi lõpetada alles 1931. kuni 1932. aastal. Nii kaua aga oleme sunnitud sallima ülenormi raiumisi. (R. Penno, as: Üksikutes kohtades!) See on üldiselt, kuna üksikutes kohtades läheb see lõpmata kaugele. Seal on maakondi, muuseas ka Harjumaa, kus koguni 40—50 aastat tuleb üle normi ette raiuda. Ma võtan siin keskmiselt üleriikliku normi.

Ma pean korrektiivina juurde kandma, et metsade peavalitsuse arvestamine läheb metsateadlaste kongressi ja eriti härra Venzeli arvestamisest lahku. Härra Venzeli teadete järgi kuuluks rahuldamisele veel üldiselt 330 asundustalu. See ei ole täpne arv, kuid kõneleme ümmarguselt. Sellele 330 asundustalule, mis võorandatakse, kuluks ehitusematerjali 556 kantsülda. Kuni 1925. a. oli härra Venzeli arvustiku järgi sellest välja antud 140 kantsülda, anda tuleb aga 415 tuhat kantsülda. See on vanade normide järgi, ja selle järgi võetakse riigile üle 1931. a. ja 1932. a. Aga põllutööministeeriumi või metsade peavalitsuse andmete ja arvestamise järgi tuleks natuke vähem, nimelt 410 kantsülda. Aga ka metsade peavalitsuse arvestamise järgi, mis vähemaid kulusid ette näeb, kui metsateadlaste härra Venzeli arvestamine, on etteraiumine paratamatu nähtus.

Siit, lugupeetud Riigikogu liikmed, tuleb mõningaid järeldusi teha, ja järeldus on nimelt see, et kasutades metsa väljamüügi jaoks, kasutades metsa kohapealsete tarvete rahuldamiseks ja asunikku rahuldamiseks ehituse-normide poolest, peab pidama äärmist mõõtu ja igalpool läbi ajama alammääraga. Alammäärast peab kinni pidama ja otsima teid, kuidas rahuldada hädalisi tarbeid, näiteks asunikku ehitusematerjaliga varustamise küsimuses. Kas siin ainult mets on see materjal, millega võidakse asunikke rahuldada? On põhjendatud see väitmine, et tingimata ja paratamata on mets ainukeseks rahuldamise abinõuks. Meil on ometi maakondi, muu seas Saaremaal, kus sarnasel teel rahuldamine peaaegu võimatu. Peab leitama teisi teid, ilma et riigil sealjuures liialt midagi tarvitseks kaotada. Kui meie julgeksime tulla asjatundjate arvamiste käsitamisele, siis selgub, et asunikke ei ole võimata ka teisel teel rahuldada või vähemalt katsuda rahuldada. Metsateadlaste

kongress näitas, et see hulk metsamaterjali, mis asunikudele ehitusematerjaliks tol ajal oli läinud — nüüd on pilt juba teine, nüüd on arvud palju suuremad — normaalhinna järgi teeb välja 152.490.000 marka, kuna sama materjali turuhind oleks 467.745.000, niiviisi siis rohkesti 300.000.000 kallim, kui riik asunikke käest sai. Riik oli oma varandusega, oma reaavarandusega juba tolleks ajaks maksanud asundustaludele juurde üle 300.000.000 marga, ja mina tahaksin nüüd küsida, kas ratsionaalse metsapolitika juures siis riik ei oleks võinud asunikke rahuldada teisel teel, kui ehitusematerjaliga laenuandmise teel. Peale selle oleks võinud asunikke varustada muu ehitusematerjaliga, nagu semendiga, telliskividega, sest ega see siis pole ainuke ja kõige otstarbekohasem ehituseviis, mis puuseinte püstitamises seisab. Ja sellepärast, kui nüüd tõeliselt tahetakse Eesti metsamajanduse alal ratsionaalset politikat ajada, siis ei oleks enam ükski valitsus selle peale tohtinud mõelda, et asunikudele ehituse norme veel suurendada, vaid valitsuse hool oleks pidanud selles seisma, et järele kaaluda, kuidas võiks kärpida neid osi, mis asunikudel veel saamata on, — neil on palju veel saamata ehitusenormide alal. Teiseks, rahuldada seda ehitusenälga teisel teel, mitte metsa ekspluateerimise kujul. Kuid Vabariigi Valitsus on talitanud teisiti. Kui enne olid asunikude ehitusenormid 16 ja 18 kantsülda puumassis, nagu palke mõõdetakse, .. (J. Laidoner, põl: Ega sellega talumaja üles ei ehita.) ... siis tõsteti see sootu kõrgemale: 10-ne ja 20-ne kantsülla peale. Lugu oli nimelt niisugune, veel koguni pahem, sest 10 ja 20 kantsülda on uuestikinnitatud norm, aga nõudmine põllutööstusteeringu poolt oli hoopis suurem: põllutööstusteeringum tahtis seda normi kolmel astmel fikseerida, 16 kantsülda kõige alam, siis keskmine — ühehobuse kohapidajale — 28 kantsülda ja kahehobuse talule — 40 kantsülda. See tähendab, tõsta rohkem kui 100% võrra. Tõelikult aktsepteeriti aga ja tõsteti maksvaid norme kõrgemaks umbes 20% võrra. Sellesamaga on see ettearuumine, mis juba vanade normide alusel paratamatu oli ja siis oleks võinud lõppeda 1931. aastal, nüüd palju suuremaks tehtud ja võib lõppeda palju hilisemal ajal. Oleks aga põllutööstusteeringu poolt soovitatud normid tarvitusele võetud, oleks see pilt lausa pööraseks kujunenud. Siis oleks meie metsadeala pidanud nii kokku sulama, et tõepoolest teiste kodanikkude tarvete rahuldamiseks 7—8 aasta pärast enam mingisuguseid võimalusi ei oleks leidunud. Aga kui tol ajal kõrgesti austatud härra Köster oleks ministriks olnud, nagu

tänapäev, siis oleks ta ikka võinud öelda, et meil on puutumatu metsaalasid. Härra põllutööstusteeringu minister Köster juhtis täna just selle peale tähelepanu, et meil on metsaalasid, mis üldse veel ei ole kasutatud, aga ta jättis ütlemata, et neid metsaalasid üldse kasutada ei saa. Kasutatagu Kadrina metsaalasid, kasutatagu Pärnumaa metsaalasid, mida härra minister nimetas, kui nende juurde ei ole mingisugust veeteed, rääkimata veel raudteest. Küll neid metsaalasid oleks kasutatud, kui neid ekspluateerida oleks saadud; neid ei saa ekspluateerida. Kui teie mäletate, siis on juttu olnud sellest, et meie peaksime neist metsadest looma riiklikud metsaad, mida mujal nimetatakse natsionaal-parkideks. (O. Kask, tõer: Pärnumaa metsad on juba läbi raiutud!) Aga ma ütlen, ka siis härra põllutööstusteeringu poolt soovitatud uus varustusenorm oleks vastuvõtmatu, mis oleks tähendanud seda, et kõik kättesaadavad metsaad oleksid ekspluateeritud, ka siis oleks võinud põllutööstusteeringu öelda, et meil on puutumatu metsaalasid. Aga see ei tähenda meie metsaasjanduse kohta mitte midagi, see on niisugune tagavara, mille kasutamisele ei saa asuda ja mis praegusel silmapilgul meie metsaasjanduses osa ei mängi. Vaadake, kui vaadelda, kuidasviisi tegelik politika on läinud, kuidasviisi eriti metsaasjanduse alal põllutööstusteeringum on nõudnud uusi ülimaid norme, suuremaid norme, mida isegi asunikude kongressid ei ole sõندانud üles seada, kui kõike seda vaadelda, siis tekib kahtlus, kas tõepoolest nii lühikese aja jooksul oleks saanud Saulusest Paulus. Ma ei tea, kui pikk teekond oli piibli Saulusel Damaskusesse käia, mille kestel temas suur pööre sündis. Meie Saulusel, kes nüüd püüab end Paulusena esitada, on väga lühikene aeg selleks olnud, et põhjalikku ümbersündimist üle elada ja uut ilmet omandada. See aeg on koguni lühike olnud, seda aega ei ole tervet kuudki, nimelt 6. oktoobrist tänapäevani on see suur ümberkasvamine, ümberloomine sündinud, sellepärast ei saa seda kuidagi tõeks võtta ja usutavaks pidada. Et see nii on, näitab ka üks teine lugu, mis meie alles neil päevil üle elasime. Aga ma algan pisut kaugemalt. Ma algan nimelt sellega, et meie metsaalade kokkusulamise juures on peamist osa etendanud juurdelõigete andmine uutele kruntidele. Sellest on tekkinud ka peajasjalikult see metsaalade vähenemine, mida konstateeris Riigikogu maakomisjon. Põllutööstusteeringu minister täna siin seletusi andes ütles küll, et ega siis mingit uut lahendust või uut hõlbustust ei ole antud uute määrustega, mis maaseaduse § 23. muutmisega ette võeti. Ta ei ole sugugi võimaldanud lahtisemaid käsi, aga ometi näeme meie, et neid uusi määrusi on

kasutatud veel tänava suve jooksul väga oht-rasti, ja et neist uutest määrustest ja läinud aasta detsembrikuu maaseaduse muutmisest põllutöoministrile küllalt ei ole, vaid et põllu-töominister endale katsub nõutada uut sea-dust, mis temale mitte ainult ei lubaks metsa-alasid majapidamistele anda, vaid mis teda lausa kohustaks metsamaade äraandmisele: ma mõtlen nimelt põllumajapidamiste metsa-ga varustamise seadust. Lugupeetud Riigi-kogu liikmed, mida meie nägime sel puhul? Meie nägime, et Vabariigi Valitsus hoolimata sellest, et kogu ajakirjandus ja kogu Eesti avalik arvamine selle seaduseelnõu hukka oli mõistnud, ei lasknud Riigikogu seaduseelnõu tagasi lükata. Maakomisjon oli Riigikogule esitanud selle seaduseelnõu nimelt tagasilük-kamiseks. See oli lugupeetud härra Riigi-vanem, kes valitsuse nimel ettepaneku tegi, anda tähendatud seaduseelnõu komisjoni tagasi. Kuulge, lugupeetud Riigikogu liikmed, kas see siis midagi ei ütle? Kas sellest siis igale kirjaoskavale inimesele väljaloetav ei ole, et Vabariigi Valitsus ei võinud lasta seda seadus-eelnõu tagasi lükata sel põhjusel, et siis oleksid praeguse koalitsiooni alused ja baasid lõhutud?

Nüüd, muretsedes valitsuse ja koalitsiooni heaolu eest, lepib härra Riigivanem sellega, et Riigikogu maaseaduse komisjoni ettepaneku kohta ei saa sisuliselt oma seisukohta avaldada, mis ühte oleks sattunud maakomisjoni arva-misega, ja laseb selle seaduseelnõu tagasi toi-metada. Järelikult hoiab praegune koalitsioon ja praegune valitsus, mitte ainult põllutöö-minister, vaid praegune Vabariigi Valitsus selle seaduseelnõu püsti. Aga mis on selle seadus-eelnõu tuum? Meil ei ole öeldud, mis selle seadusega kaasa antakse, missugune on selle seaduse sisu?

Kui põllutöoministeriumi poolt näidati, et seaduse sisu seisab selles, et põllumajan-dustele, kellel mitte üle 20 kantsülla materjali ei ole, annab põllutöoministerium 3—4 ha metsa. Asunikude koonduse lehes „Maa“ kirjutati aga, et jagamisele võiks kuuluda 10.000 ha metsapinda. Kust niisugune arv oli võetud, seda teab Vanajumal ise. Maakomis-jonis aga seletasid põllutöoministeriumi esin-dajad teisiti, nemad ütlesid, et see võiks minna riigile maksma umbes 30—40.000 ha metsa. Nii et siin öeldi juba neli korda rohkem, kui esialgu seaduses oli tähendatud. Kuna rkl. Laur arvas aga, et esialgne informatsioon 10.000 ha ei ole õige ja ei ole õige ka põllutöö-ministeriumi arvamine 30—40.000 ha, vaid ta arvab, et on 16.000 ha. Kust ta selle arvu võttis, see on rkl. Lauri enda teada, sellesse saladusse tungida ei saa.

Edasi, läheb mõni aeg mööda, ja põllutöö-minister seletab jälle Riigikogule, et see metsa arv, mis selle uue seaduse alusel jagamisele võiks kuuluda, on 64.000 hektaari. Nüüd on saanud sellest esialgsest 10.000 ja pärastisest 40.000 hektaarist 64.000 hektaari. Seda arvu, mida täna siin olen jälginud, ei ole põllutöö-minister ega põllutöoministerium mingisu-guste kindlate andmetega põhjendanud, vaid see on umbropsu võtmine. Viimaks kuuleme metsade peavalitsuse juhataja sõnu ja isegi kirjalikke avaldusi ja kuna metsade peavalit-suse juhatajat võiks pidada kompetentseks inimeseks sellel alal, kahjuks teda ei ole enam siin, ta nimetab 80.000 hektaari, nii et juba see esialgne arv on kasvanud 8 korda, nimelt 80.000 hektaariks. Metsade peavalitsuse juha-taja toob mõjuvaid põhjendusi, nende põhjen-duste vastu saab vaielda mõjuvalt, kuigi tema põhjendusi ei saa võtta usutavatena, kuid ta põhjendused kannavad vähemalt asjalikkuse tunnust. Tema leiab 80.000 hektaari ja seal siis, kui Riigikogu liikmed mäletavad, kuulati asjatundja, eriteadlase arvamine ära, kellest võime arvata, et ta arvamine erapooletu isiku arvamine on, sest ta ei ole ise metsamajandu-sega seotud, ta on vaid ülikooli professor, kellel ainult oma teadusliku kutse tõttu suur huvi on selleks, et Eestis riigimetsa alasid hoi-takse. Ta annab kalkultatsiooni, mis tõesti asjalikkudele andmete ole rajatud, mis statis-tikale oli põhjendatud, ja ta leiab, et jagamisele kuulub 100.000 hektaari metsa. Vaadake, niisugune on selle seadusega lugu ja sellepärast pole mitte põrmugi imestada, kui rahvas ja ajakirjandus nimetab seda seaduseelnõu met-sade jagamise seaduseks. Lugupeetud Riigi-kogu liikmed, öelge, mis jääb järele tänastest põllutöoministri seletustest? Kuidaviisi saame meie võtta härra põllutöoministrit, kes siit-saadik Saulus, järsku Paulusena ja uskuda, et ta väited selle kohta, et Eesti metsa pindala ei vähene, et meil ekspuaterimine ratsionaalne on ja võib olla veel teatavaid ülejääke annab, kui tema, põllutöominister, püsti hoiab met-sajagamise seaduse, kui ta on nagu peale sun-dinud Vabariigi Valitsusele ja praegu valit-sevale koalitsioonile sama seisukoha ja kui temal on korda läinud isegi lugupeetud härra Riigivanemat mobiliseerida selleks, et Vabariigi Valitsus mitte ei lubanud Riigikogule seda küsimust ära otsustada, vaid ta toimetati komisjoni, ja komisjoni muidugi anda selleks, et seal need seisukohad läbi vaadataks ja uuesti Riigikogule esitataks. Siin aga seda tahte ja mõiste ümberhindamist ei ole olnud. Sellest on kõnelenud ainult härra põllutöominister ja nähtavasti selleks, et Riigikogu veenda, Riigi-kogu uskuma panna, et temal see hea tahe on,

et siis selles heas usus ja veendumuses vahepeal asjad korda ajada ja vaikides päevakorras edasi minna. See on Riigikogu enamuse asi, kuidas ta põllutööministri seletusi hindab. Selge on aga see, et kui nüüd härra põllutööministri kõnet ja esinemist sisuliselt võtta, aga mitte otsustada seda küsimust poliitilistel motiividel ja kaalumistel, millega meie metsamajandusel kokkupuutumise punkti ei ole, siis ei saa Riigikogu tänasest põllutööministri seletusest rahuldust tunda. See ei ole, lugupeetud Riigikogu liikmed, mingisugune Damaskuse tee, mida härra põllutööminister ütleb ennast viimastel päevadel sammunud olevat, vaid siin on tegemist samade nähtustega, mida oleme varemgi sunnitud olnud Riigikogu kõnetoolilt kinni naelutama. Nimelt on aetud säärast poliitikat meie metsade alal, et võtame metsa maha maareformi teostamise ajal, ärgem hooligem tulevikust, las tulevik hoolitseb ise enda eest. See on põllutööministri seisukoht. Ja kuigi põllutööminister siin teistsuguse seisukoha ette toob, on selge siiski see, et käiakse selle seisukoha järgi ja kõneldakse sootu vastupidist. See on, millest meie arupärimises kõneleme, ja see on see, mis meie kodanikkude usalduse riigitegelaste vastu hävitab.

Oh, seal oli veel väga palju küsimusi ja üksikasju, mida härra põllutööminister oma kõnes puudutas. Muu seas ütles härra põllutööminister, mida ta ka varem on juba seletanud, et see veel kurjus ei ole, kui metsaalad antakse inimeste kätte, eks nad või samuti ratsionaalselt metsa vajada. Aga et see nõnda ei ole, seda tõendab meile väga selgesti Lääne-Euroopa praktika ja eriti Saksamaa praktika. Meil Eestis oli varemalt ka teatud määral ratsionaalne metsapolitika, kuna siis metsad kuulusid eraomanikkudele. Aga pidage meeles, missugused olid siis need eraomanikud. Neil olid majaraatmõisad, võtame näiteks linnamõisnik Lipard, neil võis olla mingisugune metsapolitika, kuid teie mäletate ka seda, et seda õigeks ei tunnustatud. Juba Vene ajal olid teatud kaitsenormid maksma pandud ja tihti tehti ka Eesti ajakirjanduses etteheiteid, et mõisnikud laastavad metsa. Kuidas saaks nüüd olla ratsionaalne metsapolitika väikese majapidamise juures. Seda ei saa olla sellepärast on riiklik praktika hoopis teistsugune. Riik peab enda käes metsamajandust ja ainult riik võib seda oma käest anda ja oma ülenägemisega siin toimida... (J. Laidoner, põl: See on ainult meil ja Lätis, mujal riikides ei ole.) Kui meie metsad nii ära jaotataks, nagu see praegu sünnib, siis ei oleks meil varsti metsa enam kuskil. Härra põllutööminister ütleb selle kohta, et asunikud metsa alt vabanenud maid ei ole kultiveerinud, et see olla

veel varane, oodake aga veel. Sellega on härra põllutööminister seda tõsiolu tunnustanud, et kultiveerimise tööd veel tehtud ei ole, või tehtud on lõpmata vähe. Aga kui see nii on, siis ei ole riigil mõtet ega otstarvet metsa enese käest ära anda.

Kui maid ei kultiveerita, seal aktiivsust ei avaldata, aga selle vastu metsa mahavõtmisel, seal avaldatakse aktiivsust, seal ei ole põllutööministril midagi kahetseda, seal on iga mees oma eest väljas. Toogu andmeid ja kõnelegu härra põllutööminister, mida ta tahab, aga selles ta Riigikogu veenda ei saa, et taksihind vastaks turuhinnale. Ma ütlesin, kuidas lugu oli 1925. aastal, kus riik keskmiselt arvates nende hindade pealt umbes 300 miljonit on kaotanud. Pärastpoole oli metsamaade turuhind 50—100% kõrgem kui rendihind, millega asunikudele mets kätte antakse. Ma arvan, et see ei ole saladus, et Tallinnas üks suurem ja tuntum ärimees alles väga hiljuti neil päevil kinnitada võis, et ta on üksnes Harjumaal üles ostnud asunikku metsa 3 miljoni marga eest ja et sellejuures on selgunud, et asunikud on oma metsa edasi müünud 50—100% kõrgendusega. (R. Penno, as: Kustkohalt Teie statistika pärit on?) Kuulge, juba arupärimise esitamise juures tõin ma andmeid selle kohta, kuidas üksikutes metskondades 100%-lise, isegi 120%-lise lisatasuga metsa olla edasi müüdüd. Täna nimetasin ma suurkaupmeest, ma ei taha ta nime nimetada, aga ma võin selle Teile pärast koridoris öelda, kes metsa üles ostis, ja tema tõendab, et tema ostab metsa asunikudelt 50—100%-lise kõrgendusega, võrreldes seega, missuguse hinnaga asunikud ise endale metsa kätte saanud. Ma ütlen veel, mille pärast siis muidu oleks neil Sinimägede-meestel nii suur häda olnud seda ilusat metsa maha raiuda, mida nad oleksid võinud säilida ja hoida. See on ometi turu konjunktuur, mis pärast seda metsa taheti kasutada. (R. Penno, as: Härra Ast, küsige, kas see Sinimägede oli mets või mõni muu maa-ala.)

Sellepärast, austatud Riigikogu liikmed, ei paku meile põllutööministri väitmine, et Eestis kõik korras on, et meil ei ole üleraiumisi, metsalaastamist ega püüdu riigimetsi jaotada eraisikute vahel, suurt huvi, ega ole põrmugi veenduv. Meie ei saa palja lootusega, töötusega midagi teha. Seal on faktid, mis sootu vastupidiselt kõnelevad. Sellepärast ei saa meie selles osas põllutööministri seletusi kuidagi viisi rahuldavaks tunnustada.

Mis puutub üksikasjadesse, muu seas härra Hammeri loosse, siis ei olegi mul suurt isu seda küsimust enam puudutada. Riigikogu on temaga liiga paljugi tegemist teinud, eriti

selle küsimusega, kas härra Hammeri esivanemad valdasid seda maa-ala, kust neile metsatükk kätte mõõdetud või mitte. Härra põllutööminister esitas ühe tunnistuse kahe kohapealse vanema inimese poolt, et härra Hammeri esivanemad olevat seda valdanud, nüüd aga sama Riigikogu koosoleku vaheajal oli mul jutuaamine lugupeetud Riigikogu liikmega, kes arvatavasti ise selles küsimuses veel kõnetoolilt sõna võtab, kes jällegi teistsugused andmed selle koha kohta ette tõi. Temale on tulnud ühe vanema inimese poolt tunnistus selle kohta, et Hammeri esivanemad ei ole kunagi seda maa-ala kasutanud. Muidugi tagantjärele on raske selgeks teha, kas nad seda kasutasid või mitte. Ma mõtlen, see on üks kama kõik. Aga mis üks kama kõik ei ole, see on see, et Riigikogule toodi see argument Hammeri loo puhul härra põllutööministri kohustetäitja Tiefi poolt selleks ette, et Riigikogu veenda, ja see oli see argument, mis tol korral võimaldas üle minna Riigikogul liht ülemineku-vormeliga. (Kohtuminister

O. Tief: Kust Teie seda nii kindlasti teate?) Lihtsalt sellepärast, et kui see asi oli ette kantud rkl-te härrade Gustavsoni ja Johanson poolt, siis Riigikogu ei sõandanud päevakorras üle minna liht ülemineku-vormeliga, vaid leiti, et peame ootama ja põllutööministrile võimaluse andma täiendavaid teateid tuua. Tol korral lugupeetud härra Tiefil, kes esines põllutööministri kohustetäitjana, neid andmeid ja põhjendusi ette tuua ei olnud, mida täna ette kandis põllutööminister härra Köster. Täna aeti meile sootu teist juttu, kui härra Tief tol korral ajas. Tol korral oli asi eriti selge, siis oli Hammerile maa lõike kaudu andmine otse vastuvõetav. (R. Penno, as vahelhüüe.) Ma ei räägi dokumentidest, vaid sellest, kuidas tol korral oli Hammerile juurdelõikeid tehtud. Ja selle vastu olid Riigikogule esitatud protestid, ja härra põllutööministri kohustetäitja ei ajanud sugugi tagasi, et Hammerile antud ei ole, ta võttis selle omaks, et antud on ja hakkas põhjendama, mispärast antud on ja põhjendus oli see... (Vahelhüüded.) Mis me vaidleme, ma lõpetan täna ära ja pean pärast teise kõne ja võin Teie stenogrammide välja tuua, ma olen neid küllalt lugenud selle kohta, mis Teie tol korral Hammerile maa-andmise asjus ette tõite. Tõite ette need motiivid, et Hammer on koha peal ettevõtlik mees, tal on kari korras, ühe sõnaga, tema olevat väga tubli mees ja sellepärast on ta ka õigustatud teatud maatükki saama. Härra Tiefi põhjendus seisis kokkuvõtlikult selles, et Hammer on õigustatud maad saama. Meil on vist tuhandeid inimesi, kes samuti oleksid õigustatud juurdelõiget saama, võib olla rohkem, kui

too tubli mees. Kõige viimase argumendina toodi ette, et ta esivanemad on valdanud seda kohta, ja sellega veendasite Teie Riigikogu, et asi on õige. Aga nüüd kuulutatakse tagantjärele, et see asi niiviisi ei olnud, ja et see fakt kuigi suurt tähtsust ei oma, kas oli see ta esivanemate krunt või ei olnud. Muidugi ei saa tagantjärele selgeks teha, üks vananimene tunnistab üht, teine mäletab teist asja. Aga tähtis on see, et vahepeal on asi teise käigu saanud. Nüüd tuleb põllutööminister ja kannab ette, et Hammerile ei ole kohta veel antud. Selle üle ma rõõmustan, sest sellest päeme, et siin on avalik arvamine mõjunud. Aga tolleaegsed väärseletused jäävad püsima, ja neist peab Riigikogu omad järeldused tegema.

Mina ei kujutanud ette, et täna see üksikasi veel kõne alla tuleb, aga ometi põllutööministri poolt toodi ta jälle ette.

Teine üksikasi, mis puutub nüüd Pilka asunduses oleva autasutalu kasutaja härra Tiefi kohta. Seal andis meile põllutööminister ka seletusi, mille järgi meie nüüd nagu arvama peaksime, et asi korras on, ja seal absoluutselt kellelgi midagi ette heita ei ole. Mina ei saa ainult piirduda sellega, mis põllutööminister praegu kõnetoolilt ütles, vaid ma pean niisama, nagu härra põllutööminister, natuke kaugemale minema ja meelde tuletama, milliseid seletusi selles asjas üldse on antud. Nimelt kevadel härra põllutööministri kohustetäitja Otto Tief ütles, et ta ühtki pilbast raiunud ei ole muuks, kui oma majapidamise tarbeks. (Kohtuminister O. Tief: Mina ei rääkinud niimoodi, just ütlesin, et peale oma majapidamise veel olen müünud.) Teie sõnad kanti ju praegu Teie kolleegi poolt ette, et Teie ühtki pilbast peale oma majapidamise ei ole raiunud. Imelik küll, pean ma siis nüüd seda väljakirjutust otsima hakkama. (O. Gustavson, stp: Tuleb minister Tief asunik Tiefiga suud-suu vastu seada.) Mulle näib, et selle ettelugemine ülearune oleks, sest põllutööminister tegi juba seda. Ta seletus seisis selles... (Kohtuminister O. Tief: Olge head, siin seisab: „mis majapidamisest üle jäänud“ — riigi metsast üle jäänud tuulest murtud puid müünud — metsade peavalitsuse loaga. — O. Gustavsoni stp vahelhüüe. — Kohtuminister O. Tief: Jah, just loaga!) See ei olnud kevadine seletus, kuid see ei ole siin tähtis — Teie tsiteerite ühte kohta, mina teist. Terve lugu seisab aga selles, et härra minister Tief eitab, et seal mingisugune lubamatu raiumine oleks aset leidnud. (Kohtuminister O. Tief: Täiesti eitan!) Lepime sellega. Kui mina arupärimist läinud korral kaitsesin,

see oli 6. oktoobril, siis seletasin muu seas, et härra Tiefi ole antud ehitusematerjali jaoks 153 puud ja peale selle veel mädapuid 199 kuuske. Seda mina seletasin ja ütlesin muu seas, et tähtaeg mädapuude raiumiseks lõppes 1. detsembril 1924. aastal, ja ehitusepuude juures oli see tähtaeg 1. jaanuaril 1925. aastal, aga et aresti alla pandi Emajõe ääres 516 palki ja 27 kantsülda puid. Selle peale härra minister Tief hüüdis kohapealt: „Kuulge, härra Ast, needsamad puud pandigi aresti alla.“ See vahelhüüe on seal 6. oktoobri stenogrammis noteeritud, ega Teie seda, härra minister, tagasi ei aja, et needsamad puud pandigi aresti alla? (Kohtuminister O. Tief: Jah, pandi aresti alla, aga vabastati jälle!) Vaadake, missugune imelik seisukord tekib: ehitusematerjaliks oli minister Tiefi antud 153 puud, mädapuid anti 199, see on kokku 352 puud, aga Emajõe ääres pandi aresti alla 516 palki. (Kohtuminister O. Tief: Ega seal ei ole sellest juttu!) Kuidas siin siis lugu õieti on — mitu palki Teie ühest puust siis tegite? Peale selle on lugu, et need ehitusematerjali puud, mis Teile anti, 13 kantsülda ja 199 kuuske, mädapuud, 16 kantsülda välja andsid, see teeb kokku 29 kantsülda, aga metsas oli 27 kantsülda kinni pandud, — 27 kantsülda põletispuud ja veel Emajõe ääres 516 palki. Vaadake, kui ma seda Teie vahelhüüet pärast hakkasin hindama, siis tuli mul imelik ette, kuidas võib niiviisi isegi vahele hüüda, et mulle oli ehitusematerjal antud, oli mädapuid antud ja needsamad seal Emajõe ääres kinni pandud. Kui aga härra minister Tief pärast arupärimise vastuvõtmist siit kõnetoolilt isiklikus asjus seletust andis, siis ta seda enam ei öelnud, et samad puud olid kinni pandud. Siis ütles ta, et temal oli õigus puid raiuda, tal puudus ainult raiepilet ja et see on tühine asi, seda ei tarvitse üks korralik asunik endale nõuda. (Naer pahemal pool.) Raiepilet, see ei ole tähtis, aga ta oli metsa endale saanud. Tuletame meelde, kuidas oli see mets härra Tiefi antud. Müügileping oli nimelt tehtud septembrikuus 1924. aastal 1.783 puu peale, hinnaga 146.996 marka. See oli septembris 1924. aastal. 3. oktoobril esitati palve, et mets antaks raiumiseks vabaks. 6. oktoobril vastus, et metsa vabaks ei anta raiumiseks, aga kui raiuda soovite, siis makske taksihind pluss taksi- ja turuhinna vahe. 6. oktoobril, tähendab, härra Tief ei saanud luba metsa maha raiuda. 22. jaanuaril 1925. a. tuleb härra Tiefilt palve metsaülemale, et temale antaks luba 300 murtud puud maha raiuda. See oli 22. jaanuaril, mitte rohkem kui 300 puu peale. Talle vastatakse, et enne tasuge ära ostusumma pluss turuhinna vahe,

siis võite raiuma hakata. Edasi ei tea meie muud, kui 26. märtsil pannakse härra Tiefi poolt raiutud mets aresti alla. Aga meie näeme, et 18. aprillil, kui mets vabaks anti, öeldakse, et härra Tiefi poolt on summa — 166.749 marka pluss 25% lisa, kokku 183.745 marka, sellest 16.996 marka maha, kokku — 166.749 marka, Eesti panka metsade peavalitsuse arvele sisse makstud tänasel kuupäeval. Pidage meele, summa maksti härra asunik Tiefi poolt 18. aprillil 1925. aastal Eesti panka metsade peavalitsuse arvele. Aga 26. märtsil samal aastal oli omavolilise raiumise kohta esimene protokoll tehtud. (Põllutööminister O. Köster: Kuidas see asi praegust valitsust puudutab?) Ma tulen selle juurde tagasi. (J. Piiskar, stp: Kas härra Tief oli siis minister, härra Köster?) Nii et 26. märtsil tehti protokoll ja 18. aprillil alles maksti summa ja siis selle summa tasumise järele anti mets vabaks. Vahepeal on olnud mingisugune samm härra asunik Tiefi poolt... (A. Schulbach, töer: Asi läheb huvitavaks!)... mis selles seisis, et ta on pakkunud kinnitatud kirjaga pangatshekki kohapealsele metsaülemale, kuid see on härra Tiefi tagasi saadetud. See tshekk ei olnud mitte ostusumma ja taksi- ning turuhinna tasu vahe peale, vaid ainult 130.000 marga peale. Nagu ma nimetasin tuli temal hiljem hoopis rohkem maksta. Tsheki saatmine sündis 2. veebruaril, ma palun seda tähtaega tähele panna. See on moment, mille peale härra põllutööminister toetas ja mille peale toetas härra Tief ise. Härra Tief ütleb, et moraalselt oli temal õigus metsaraiumiseks, sest esiteks — ta on tasunud ostusumma ära ühes taksi- ja turuhinna vahega, mispärast ta võis raiuma hakata ja 2. veebruaril tahtis ta seda teha. Aga see ei läinud tal korda, ta tegi valekäigu, tema käest ei saadud raha vastu võtta. (Kohtuminister O. Tief: Miks ei saadud vastu võtta?) Ei võidud seaduslikul alusel. Et härra asunik Tief arvas, et raha on vastu võetud, võis ta hakata metsa raiuma. Kunas võis härra asunik Tief saada selle veendumuse, et tal on õigus raiuda? 2. veebruaril 1925. aastal võis ta selle veendumuse saada! Aga kunas oli raiuma hakatud? Raiuma oli hakatud detsembris 1924. aastal, ja see härra Massakas, kellele raiutud puud maha müüdi, tunnistab protokollis, et tema ostnud puud 6. jaanuaril 1925. a. Teie saite veendumuse, et Teil on õigus raiuda 2. veebruaril, aga puud olid maha müüdüd 6. jaanuaril. Mis maksab siin Teie veendumus pärast seda?

Kui võtta juriidiline seletus omaks, et raiepilet ei ole veel tähtis, vaid on tähtis valda-

mise fakt, siis ka sellel juhtumisel ei saa vabandada härra Otto Tiefi tegevust, sellepärast et enne kui ta summat oli pakkunud, ma ei kõnele sellest, enne kui tal korda läks maksta, oli mets müüdid ja algas omavoliline raiumine juba 1924. aastal, seega 3 kuud varemalt, kui härra Otto Tief katsetki tegi pakkuma minna ostusummat. Nii näevad asjakased välja.

Kui Teie siis tõsiasjade alusel hindate tänast härra põllutöoministri seletust, mis seda asja veel kord katsus lasta paista oma õiguslikus kujus, siis ütlen mina, et siin on uuesti tegemist samade nähtustega, mis meie oma arupärimises esitame ja hukka mõistame.

Ma võiksin, härrad Riigikogu liikmed, juba lõpetama hakata, aga mina ei saa enne kõnetoolilt lahkuda, kui pean veel lugupeetud härradele Riigikogu liikmetele südame peale panema, et meie enda riikliku oluga, enda riigi kodanikkude parema teadvuse ja arusaamisega ei mängiks. Meil on olukord väga halvaks kujunenud. Meie ei saa kuidagi viisi enam rahulduda selle nähtusega oma riigis, et üldiselt hukkamõistetud olukordadest vastavaid järeldusi ei tehta. Kuidas näeks siis lugu välja, kui Riigikogu jälle rahulduks nende seletustega, mis valitsuse poolt antud. Kujutage endile ette, — ajakirjanduses mõisteti parempoolsete ja pahempoolsete poolt, välja arvatud koonduserühm ise, kõige teravamal kujul põllutöoministeeriumi viimase aasta ja viimaste kuude tegevus hukka. See arvustus ei olnud silitav, ei olnud paitav, see oli terav arvustus — eriti see, mis põllumeeste kogud enda häälekandjates kuuldavale lasid tulla. Toonitati kindla sõnaga, et nii viisi edasi minna ei tohi. Nüüd ei ole põllutöominister kriipsu väärt olukorda muuta saanud. Kui sellest hoolimata Riigikogu päevakorras edasi läheks, ainult selleks, et puhtpoliitilistel motiividel alles hoida praegust koalitsiooni ja valitsust, siis oleks see korrupsioon. See tuletaks meelde ühte lugu saarlastest, kes olid hakanud Tallinna sõitma uduse ilmaga. Nad päästsid purjud lahti, sõitsid oma arvates täie kiirusega edasi ja arvasid varsti Tallinna jõudvat. Kui aga udu lahkus, siis leidsid endid samas kohas ranna lähedal. Nad olid unustanud ankrus üles tõmbamata. (J. Piiskar, stp: Härra Tiefil ja Köstril on ka ankur sees ja nad ei mõtlegi seda lahti lasta.) Nii näeb ka praegune lugu olevat: täie purjedega, täie tuule all sõidetakse edasi sellepeale vaatamata, et arvustus karm. Meil talitatakse sagedasti nii, et arvustatakse ja tehakse maha, kuid kui tarvis otsustada, siis oleme ankrus kinni ning leiame, et seisame samal kohal, kus ennegi. (Vahelhüüded.) Minule ei lähe härrad Köster ega

Tief niivõrt korda, kui Eesti riiklus. Venelastel oli see iseloom, et nad väga hästi oskasid arvestada ja ennast maha lammutada, kuid sellest mingisuguseid tagajärgi ei teinud. Kas see iseloom peaks tõesti ka meile külge hakanud olema. Meie oleme küll valmis, kus tarvis arvustama ja enese vigu ära tundma, kuid kõige parema tahtmise juures korda luua ei suuda. Missuguseid sheste ei ole neist ridadest nähtud?! (J. Piiskar, stp: Isegi metsade puhul.) Kuid igale shestile, igale hukkamõistmisele on järgnenud imelik „aga“, ja ma kardan, et võime täna veel suuremaid sheste näha ja paatoslikumaid kõnesid kuulda, korratakse vast mõnda sellest, mida oleme juba varemgi kuulnud, aga ma kardan ka, et selle kõnetoolil on juhed, mis kogu selle pineva energia viivad kuskile alla, kus sellest enam midagi järele ei jää, kus ta lamedaks ja lagedaks muutub. Eriti neilt pinkidelt on hukkamõistmist mitmet laadi olnud, aga seda hukkamõistmist on toimetatud oma ette, see on olnud nagu iga mehe eralõbuks ja seda on tehtud nii, nagu ennast kuskile üldsusest kõrvale tõstes: ega mina, need teised kõik! Kui neist hukkamõistmistest järeldusi teha, siis võtab üldsus enese kätte juhtimise, siis ei ole nad arvustajad, ja need inimesed, kes endas mingit isikupärast peidavad, need ei seisa inimese kõrgusel. (Vahelhüüde A. Anderkopi, tõer poolt.) See on osalt see, et „püksipoliitikat“ läbi Riigikogu aeti ja siis mannetute ja vesiste lubadustega toime saadi.

Olen rääkinud sellepärast, et meie oma poliitilises elus sagedasti oleme pidanud puudutama, et neil juhtumistel, mil asjad otse karjuvad on olnud, on need muudetud ja maha maetud mõnesuguste kombinatsioonide kasuks. Sellepärast olen lõpusõnas öelnud kartes, et see võiks sündida. Ja ma ütlen, sündigu see, kui keegi ei taha vastutust kanda, ja siis teame ometi, et see on vastutusetundeta riik, kuid nähke ette, kuhu see meid viib. Viimasel ajal on Eesti riiki blameeritud, siseriigis on Eesti riiki kodanikkude silmis maha kistud. Kõike seda on olnud aga samal ajal on ajakirjanduses esinetud hukkamõistmisega, et ei ole juletud tähelepanu juhtida nähtustele, mis karjuvad. Nüüd on kistud need asutused, mis politikasse ei tohi kuuluda, politikasse. Ja meie kõike seda ei taha näha, meie ei taha sellest järeldusi teha. Meil on tarvis hoida üht valitsust, kellel ei ole jõudu ega tahet. Ja kui siis tuleb kokku ülemaaline artell, ma ei taha öelda, et see on kongress, kongresse luuakse teisel teel, kongressil astuvad kokku delegaadid ja mitte igaüks, kes on ennast lasknud kanda nimekirja ja kellel on kaart taskus, et seal südametut demagoogiat teha.

See on meie riigi õigusliku aluskorra lõhkumine. Ja kui seal niisugused lugupeetud mehed, nagu härra kindral Laidoner, kellest mina tõesti lugu pean, on alama demagoogiani laskunud, siis on see meie riigis tõesti kurb nähtus. Seletada ja langeda kallale Riigikogule ja riigiasutustele ja öelda, et hoolimatus tuleb sealt ja ei öelda, et hoolimatus siin on (näitab valitsuse looshi poole), kuna võimu ei tarvitata neil juhtumistel... (Vahelhüüded paremalt poolt)... Hulk seaduseelnõusid on Riigikogu poolt tagasi lükatud, ilma et valitsusel selgroogu oleks olnud, et öelda „minu tahtmine peab olema niikaua, kui valitsen.“ (Riigivanem J. Teemant: Ast, ei tohi ülekohtune olla!) See on lugupeetud Riigivanem Teemant, kelle selgroo on iga kord paindunud, kui karta on olnud, et ta kabinett kuidagi võiks väaratada.

Ma luban endale arupärijate nimel järgmise ülemineku-vormeli ette kanda: „Ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastuse Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele metsade ja parkide laastamise kohta, — tunnustab Riigikogu selle vastuse mitterahuldavaks ja läheb päevakorras edasi.“ (Käteplangin pahemal pool.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Fuksilt on järgmine ülemineku-vormel: „Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse vastamise Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele metsade ja parkide laastamise kohta, läheb päevakorras edasi.“

O. Tief (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul ei olnud sugugi kavatsust täna sõna võtta. Selles asjas, mis mulle on ette heidetud, ei oleks mul põhjust sõna võtta, seda tähendas ka härra Ast, et mul ei oleks tarvis vastata nende asjade peale, mida siin ette heidetud. Asi on selge... (Pahemalt poolt: On selge küll. Ägedad vahelhüüded K. Asti, stp poolt.) Härra Ast, see asi, mis mulle siin ette heidetakse, on kõiksuguste võimude poolt kontroleeritud. Teie ise olite sel ajal minister ja teadsite nähtavasti sellest, ja teie kaaslane härra Oinas oli riigikontrolör. (K. Ast, stp: Mis Teie arvate, kas pidin igale vargapoisile järele jooksma, kui ma minister olin?! Põllutöominister O. Köster: See on häbematus.) See on häbematus. (K. Ast, stp: Ega ma ei öelnud Teie kohta „vargapoiss“, vaid see järgneb Teie loogikast, et ma neile ka järele oleksin pidanud jooksma.)

Asi oli juba sellest ajast peale selge, kui ma lepingu sõlmisin. See oli 10. septembril 1924. a., mil puud ära osteti. Sellest ajast peale oli mul metsadevalitsusega tsiviil-

vahekord. Omavolilist metsaraiumist, mis on kriminaal asi, ei saanud pärast seda olla. Kui metsadeülem pani puud omavolilise raiumise pärast aresti alla, siis oli see seadusevastaselt tehtud. (Hulgalised vahelhüüded. J. Voiman, stp: See on tore nali!) Jah, tal ei olnud selleks mingisugust seaduslikku alust. Sellepärast metsade peavalitsus kirjutas pärast ette, et mulle tuleb välja anda raiepilet. (Vahelhüüded.) Teie küsite, millal maksin mina metsa ostuhinna ära. Täiesti õigel ajal. Kui metsaülem raha postilt välja ei võtnud, ei ole see minu süü. Temale oli kaks teadaannet saadetud, kuid ta ütleb, et ta ei olevat neid teadaandeid kätte saanud. Pärast aga, kui ta puud aresti alla pani, kaebasin metsadevalitsuses tema peale, mille järele siis metsadevalitsus resolutsiooni kirjutas, et raha tuleb vastu võtta, nii et lõplikult sai raha maksetud aprillikuus. (J. Voiman, stp: Aga millal Teie tsheki saatsite?) 2. veebruaril või märtsil, ma hästi enam ei mäleta. (J. Voiman, stp: Millal Teie metsa ära müüsite?) Selle müümise kohta ma räägin ka veel.

Mul oli juba 1924. aasta sügisel peale ehitusepuude raiepileti veel raiepilet 199 puu raiumiseks ja väljavedamiseks. (Hulgalised vahelhüüded pahemalt poolt. J. Piiskar, stp: Millal saite need?) Raiepiletite alusel müüsin puud. Peale selle oli mul õigus tuulemufru puud, mida oli mitu sada, koristada ja müüa metsniku registreerimisel ilma raiepiletita. See õigus tekkis 1925. aasta jaanuarikuul maareformi teostamise määruse täiendamise tagajärjel. (Vahelhüüde.) Puud on ju hoopis teine asi, kui palgid.

Kui siin öeldakse, et see teguviis õige ei ole, siis sel ajal metsade peavalitsuse juhatus ja riigikontroll leidsid, et selles asjas mingisugust kriminaal-asja tundemärki ei ole. See ei olnud sel ajal, kui põllutöoministriks oli härra Köster või mõni asunikkude tegelastest. Teie teate, kes sel ajal valitsuses oli: põllutöoministriks lugupeetud härra Kerem. Metsade peavalitsuse juhatajaks oli härra Rosen, pärast härra Daniel ja riigikontrolöriks härra Oinas. Kõigile oli see asjaolu hästi teada. (Vahelhüüde pahemalt poolt: Tähendab need tuleksid vastutusele võtta!) Mina ei ole süüd teinud, sellepärast ei ole põhjust ka neid vastutusele võtta, ja ma arvan, et härra Astil sellel alusel mulle vastu vaielda ei tule. Võtke dokumendid ja lugege läbi, siis näete, kellel õigus on, ja õigus on lugupeetud põllutöoministril. (J. Piiskar, stp: Härra Tief, üks jumalik poisul)

A. Oinas (stp) (fakt. märk.): Lugupeetud härra kohtuminister Tiefi seletusest on ainult

see õige, et ma sel ajal, kui asunik Tiefi metsaraiumine aset leidis, riigikontrolör olin, kõik muu on aga väljamõeldus. (Kohtuminister O. Tief: Nimelt?) Nimelt on väljamõeldus see, et ma oleksin metsaraiumise faktist teadnud ja nõus sellega olnud. (Kohtuminister O. Tief: Riigikontroll teadis.) On suur vahe selles, kas mina isiklikult teadsin või riigikontroll. Kui Teie mind omale abiliseks nimetate selles mõttes, et ma metsaraiumisest teadsin ja nõus sellega olin, siis ei ole see õige. Mina isiklikult metsaraiumisest ei teadnud ja ei saanud sellepärast sellega nõus või mitte nõus olla. Võib olla oli kirjavahetus selles asjas riigikontrollis, kuid minu käes seda ei olnud. Kui ta riigikontrollis peaks olema, võib seda teie rühmaseltsiline, härrad asunikud, praegune riigikontrolör härra Zimmerman välja tuua.

A. Anderkopp (töer): (Riigivanem J. Teemant: Nüüd tuleb nutulugu!) Ei tule! Valitsusel on need päevad käes, ega oma järgi otsustada ei maksa. Käesolev arupärimine, austatud Riigikogu liikmed, on väga omapärane arupärimine. (M. Laarman, põl: Rõõmustab väga tööerakonda.) Meil on kurb, ja kurb sellepärast, et siin asju on ette kantud valitsuse liikme poolt, kujul ja sisus, mis end kaitsta ei lase. Kui valitsuse liige seletab, et kõik korras on, kui ta kaks kuud enne seda, kui ta raha ära maksnud, metsa raiub, siis harilik inimese mõistus sellest küll aru ei saa. (Kohtuminister O. Tief: Mul olid raiepiletid. — Riigivanem J. Teemant: Kas Teie olete ka välja selgitanud, mis tähendab leping, mis sõlmitud metsa suhtes?) Eks selle jaoks ole valitsuse juures juriskonsult, kes seda välja selgitab. (Riigivanem J. Teemant: Kui Teie tulete süüdistama, siis peate enne välja selgitama ja siis alles süüdistustega tulema.) Mina ei süüdistata. Ma arvan, et seda teha ei maksa, sest et valitsus ise ennast praegu peksab ja kõige hullemal kombel just oma esindaja kaudu.

Nagu ma ütlesin, on käesolev arupärimine väga omapärane, ja omapärane sellepärast, et tema kohta otsus meie avalikus arvamises ja poliitilises elus juba antud on. Meie oleme kuulnud kõigi rühmade tegelaste hulgast, et see politika, mis meil kõne all, — ma ei kõnele üksikutest juhtumistest meie metsapolitikas, vaid üldpolitikast, — et see täitsa hukkamõistetav on. Meie ajakirjanduses ei leidu peale üheainuma lehe ühtki, kes oleks õigeks mõistnud selle metsapolitika, mida põllutööministeerium ajanud on. Sellepärast oli põhjust täna oodata, et kuigi valitsus sellele teele on

asunud, et tema politikat on ajanud, mis vastuvõetav ei ole, et ta siiski ära tundes, et vigu on tehtud, ja et neid parandada tuleb, siis ka siia tuleb ja ütleb, et meie arusaamine on küll niisugune olnud, kuid tänasest peale lähevad lood teisiti. Seda ei ole aga tehtud. Siin on tulnud ja katsutud seletada, et kõik on korras.

Austatud Riigikogu liikmed! Vist ei ole meil ühtki küsimust olnud, mis nii elevile oleks ajanud inimesi, kui praegune. *Ja kui nüüd meile seletama tullakse valitsuse esindaja poolt, et peale kõige selle, mis siin esile toodud on, siiski kõik korras on, siis peab ütleva, et see võtab usu inimestelt ära. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Õigus!) Meie kannatame niikuinii teatava närvilikkuse all, meil puudub see tasakaal, mis olema peaks, ja sellepärast on valitsuse kohus katsuda seda tasakaalu luua. Meie näeme aga nüüd just vastupidist, meie näeme, et valitsus tuleb ja ütleb, et midagi ei ole katki, nüüd, kus üle kogu maa arvamine tõusnud on, et nii enam edasi ei saa. Sellest seisukohast ei oleks meie rühmal, kes seda arupärimist toetanud on, ka mitte põhjust enam sõna võtta, sest vastus selle küsimuse kohta, millest täna kõnelenud oleme, on üldiselt ammu juba ette ära antud ka nende tegelaste poolt, kes praegusest koalitsioonist osa võtavad. Sest ei maksa minna kaugemale, kui tuletada meelde ühtainust asja, et üks rühm, kes „metsadejagamise“ politikat ajavale rühmale väga ligidal istub, oma häälekandjas lausa ütles: Sellel inimesel, kes nii talitanud, ei kõlba oma kohal olla. (Põllutööminister O. Köster: See oli ekslik arusaamine.) Ma ei tea, kuidas see ekslik arusaamine võis olla. (Põllutööminister O. Köster: Kui need andmed oleksid käsitada olnud, mis ma täna andsin, siis poleks kirjutus nii tulnud.) Need andmed ei ole midagi uut andnud, ja ma tulen nende juurde hiljem tagasi.

Põllutööminister arvab peale enda täieliku õigustamise võimalikuks heita kivi ka eelmiste valitsuste aeda. Ta tähendas, et tema arvamise järgi ei puudutavat arupärimine käesolevat valitsust, vaid asju, mis eelmiste valitsuste ajal on sündinud. See on õige omapärane põhjendus. Härra Köster läheb isegi nii kaugele, et teeb etteheiteid, mis lähevad 1920. aastasse, selleaegse valitsuse kohta, kus valitsuse juhiks lugupeetud härra Tõnisson oli ja kelle valitsuse alt mitu põllutööministrit läbi käis. Nüüd tuleb välja Vabariigi Valitsuse liige ja ütleb mitte ainult selleaegsete, vaid hilisemate valitsuse liikmete kohta, ka nende kohta, kes härra Köstriga ühe laua taga praegu istuvad, et need inimesed ei ole osanud ära teha midagi, ja et tema see mees on,

kes kahe aasta jooksul rohkem on ära teinud kui teised seitsmel aastal. (Põllutöominister O. Köster: Ei ole öelnud! Naer pahe-mal pool ja keskel.) Teie ütlesite, et metsa kultiveerimise alal olete Teie rohkem ära teinud kui kõik teised kokku. (Põllu-töominister O. Köster: Vaadake numb-reid!) Nojah, nüüd tulete ometi selle juurde, mida praegu eitasite. Ma olen sel arvamisel, et see peab töö olema, mis meest kiidab, aga mitte mees ei pea oma tööd kiitma. Meie nägime täna veel rohkem: ühe teise sama rühma liikme, kel valitsuses esindaja, arvamist, kes etteheiteid tegi ka teistele valitsuse liik-metele, kes aastaid tagasi valitsuses olid. Ka need olevat selles süüdi, et härra Tief metsa raiunud.

Ma pean juurde lisama: kui ühes ajalehes — ja ma usun, härrad Riigikogu liikmed teavad seda, kus nimelt — (J. Voiman, stp: näitab ajalehte „Maa“. — J. Piiskar, stp: See saadeti kõigile kätte!) ...süüdistus välja toodi, et kogu neis lugudes, mis härra Tiefiga ühenduses — ma ei hakka seda siin kordama, mind huvitab ainult põhimõttelik küsimus — ühe eelmise valitsuse juht, nimelt härra Jaak-son süüdi olevat. Ning lisaks veel olevat süüdi Ast ja mitmed teised, kel põllutöö-ministeeriumiga midagi ühist ei ole olnud. Kui nii seletatakse, kui kaugele meie siis oma poliitilises arusaamises läheme?

Loomulik on, et ei ükski põllutöominister ega ükski valitsuse juht keskkohas ei saa näha kõike, mis kohapeal sünnib ja et riigi elus vigu ette tuleb. Aga kui need isikud, kes valitsust juhivad, kes vastutavad on, kui need vigu näevad, siis on loomulik, et nad neid vigu ka parandama peavad. Meie metsa-politikas on aga viimasel ajal täiesti teist rada käidud, — kui nähakse, et vigu on tehtud, siis ei minda mitte asja juurde ja ei parandata seda, vaid katsutakse õigustada ja kaitsta, ja seda isegi siis, kui asi end kuidagi kaitsta ei lase.

Läheme üksikute näidete juurde. Meil on küllalt juttu olnud kuulsatest Vaivara Sinimägedest. Kas on põllutöoministeerium seal õige ajal vahele astunud ja katsunud parandada? Kas mindi kohale ja korraldati asi? Ei, vaid püüti end õigustada. Meie rühma algatusel esitas rkl. Juhkam mõni aeg tagasi Riigikogule seaduseelnõu, mille sihiks oli katsuda võimaldada meie suvitusekohtadele loomulikku arenemist. See ei olnud ainult meie mõte, vaid see oli mitmel pool liikvel ning seaduseelnõu esitati kiires korras ja võeti komisjonis ka vastu ning tuli siis Toom-peale. Siin oldi mõnelt poolt küll kõhkleva seisukohal, kuid vastu ei juletud hakata.

Selle seaduse põhjal on siis hiljem üks valit-suse asutustest, nimelt töö-hoolekandeminis-teerium, esinenud Vabariigi Valitsusele rea ettepanekutega, kus ta on palunud üksikuid kohti, mis meil tervishoidlikus mõttes tule-vikus kasulikud võivad olla, võtta selle uue seaduse põhjal tervishoidliku kaitse alla, et seal ei tuleks ette laastamisi ja metsa maha-raiumisi, nagu meie näinud oleme. Siis oli põllutöoministeerium see, kes vaidles selle vastu, et niisuguseid kohti kaitse alla võtta. Ja mitte ainult seda, et põllutöoministeerium selle vastu vaidles, ta oli ka see, kes seletas: mis jaoks meil seda kaitset üldse vaja on, ega põllutöoministeerium metsa raiuda lase. Ja nõnda kukutati seekord hoolekandeministri ettepanekud läbi. Alles hiljem, sügisel, kui Sinimägede lood välja tulid, siis leidis valit-sus, et neid on tarvis kaitse alla võtta, siis, kui valitsus hakkas põllutöoministri-le peale käima, et nõnda edasi ei lähe. Meie oleksime näinud, et härra põllutöominister kohapeal oleks asja selgitanud. Kas on seda tehtud? (K. Päts, põl: Oli haige.) Ei olnud haige sel ajal, kevadel oli haige. — Nii näeme, et sel ajal põllutöominister otsekohe deklareerib, et ta on kindlal seisukohal, et seal metsa raiuma ei hakata. Alles hiljem, kui töö-hoolekandeministeeriumi poolt selle peale tä-helepanu juhitud, nüüd, kus raiumine peale oli alanud, kus on lõhutud, mida lõhkuda ei oleks tohtinud, palub valitsus töö-hoole-kandeministeeriumi oma ettepanekutega uuesti tulla. Kas siis ka nüüd veel kellelegi selge ei ole, kuidas järjekindlalt seda „jagamist“ ette valmistati.

Kui meie nüüd täna näinud oleme, et põllutöominister seisukohale on asunud, et kõik on korras, metsaga ei olevat midagi juhtunud, siis võime öelda, et sellesama vastusega põllutöominister enda kohta otsuse on teinud. Karmi otsuse. Ei ole tarvis enam muud seisukohta, need põllutöoministri sõnad kõnelevad enda eest, neid mõistetakse maal ja neist tehtakse omad järeldused. Seal on peale selle terve rida üksikuid asju põllu-töoministri kõnes, mis õiendamist ja selgita-mist nõuavad, aga aeg on kaugele läinud. Ja et asja seisukord selge, oleks see ka liigne. Mõne asja juures tahaksin ma ometi peatuda. Põllutöominister tähendas, et meil mitmel pool olukord sarnane on, et asunikukudel parema tahtmise juures on võimata metsa müüa, ja töi tunnistuseks ette härra Einbundi, kelle juures on mets nii kõrgelt hinnatud, et ta turuhinda kätte ei saa. Härra põllutöö-minister, siis oleks seal aeg ammu asja pa-randama hakata, mis on Teie kohus. (Põllu-töominister O. Köster: Saab tehtud

ka.) Alles nüüd? Mina olen kuulnud, et Riigikogu esimees on sellest juba mõnda aega tagasi rääkinud. (Riigivanem J. Teemant: Siis oleks uus arupärimine otsekohe sees.) Võib olla oleks härra Teemant seda valmis tegema! Üks peab selge olema, maareformi edasiviimise juures peab põllutöoministeeriumi kohus olema valvata, et inimesed ehitusteks metsa saaksid, ja teised seda juutidele müües ei hävitaks. Tema kohus on hoolitseda, et väärnähtused kaoksid. Praegu ei ole kindlustusi olemas, ja põllutöoministeerium ei taha neid luua. Ometi raiskavad üksikud inimesed metsa, kuna teised selle all kannatavad ja puuduses on.

Härra Ast rääkis ühest juhtumisest, kus temal teada on, et üksikus maakonnas üks ärimees 50—100% asunikudele metsahinnast peale taksi juurde maksab. Minule on räägitud ka ühest ärimehest, see on teistest maakonnast. Mina võiksin veel ühe näite tuua, mis ka põllutöoministeeriumil peaks teada olema. Nimelt on kuskil jaama lähedal üks saeveski, kus ümmarguselt 35 inimest töötab. See annab pildi, kui suure läbikäigu see saeveski annab. Sellest kõneldakse, et omanik ei ole aasta jooksul oksjonilt ühtki palki ostnud. Kust ta saab? Ümberringi ei ole talukohapidajad metsa müünud. Selge on, et see omanik sai seda metsa asunikkude käest. See materjal, mida peaks inimestele andma eluhoonete ehitamiseks, ei ole sinna läinud, kuhu vaja. Põllutöoministeerium ei ole vahele seganud, ei ole parandanud, vaid ütleb täna: kõik olevat korras!... Ja mitte üksi seda, vaid põllutöominister on loonud ja õhutanud otse lõhkumise, hävitamise ja jagamise meeoleolu. Seda on kasvatatud päevpäevalt, nädal-nädalalt. Kui härra põllutöominister arvab võimalikuks enda pealt vastutust ära veeretada põhjendades sellega, et seda tegi omal ajal üks asutus, mis nüüd teisega ühte liidetud ja sellepärast ei saada tema vastutust kanda, siis ei saa seda veel kuidagi õigeks mõista. Härra põllutöominister katsub ennast puhtaks pesta sellega, et veeretab süü asutuse peale. Ometi on ju põllutöominister asunikkude juht ja peremees. Tema käes on ohjad ja ka vastutus. Kui seda võtet tarvitada, mis härra Köster esitas, siis on venelastel selle kohta ilus võrdlus olemas: ja ne ja, i loshad ne loshad. Põllutöominister ei ole aga midagi teinud asja parandamiseks, vaid seletab, nagu oleks ta kui jõuetu laps, kes midagi teha ei saa. (Põllutöominister O. Köster: Ärge tõlgitsege asja nii. — R. Penno, as: Motiiv oli hoopis teine.) Nii saab sellest igauks aru ja mitte teisiti. (Keskel ja pahemalt poolt: Õige! — Hulgised vahelhüüded.)

Juhataja **K. Einbund**: Ma palun Riigikogu liikmeid kõnelejat mitte segada, ega haavavaid ütelsi tarvitada.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Üksikutest märkustest on küllalt selleks, et ära anda vastust, mis Riigikogul anda on, ja seda pooldab nähtavasti ka valitsus ise.

Sel puhul kui Riigivanem tuli ettepanekuga, see tuntud metsajagamise seadus uuesti komisjoni anda, põhjendas ta seda sellega, et praegune valitsus ei olevat seda seadust kaaluda saanud. Mis on siis siin muutunud? Riigivanem on endine, samuti põllutöominister endine, ja rahaminister, kes selle küsimuse üle rahaliselt otsustada võiks, on ka endine. Järelikult võib siin olla 2 oletust: kas põllutöoministeeriumi juhhib uus inimene, ehk on Riigivanem, kes valitsuse juht on, mitte enam juht. Kumbagi oletust ei võta vist Riigivanem ega valitsus omaks ja nii võib siis sellest järeldada nimelt üht: valitsuses endas on äratundmisele jõutud, et valitsus seda kava ei poolda, et see kava ei kõlba. Kui see nii on, austatud Riigikogu liikmed, kas ei ole siis mitte õige see, et valitsus ise on ära öelnud otsuse arupärimise kohta. Kas ei ole õige siis see seisukoht, et see vaatekoht, mille härra Köster siin täna ette kandis, õige ei ole. Ütleme siis seda koos valitsusega, ütleme, et see, mis härra Köster täna ette kandis, ei lase ennast kaitsta.

Juhataja **K. Einbund**: 17 Riigikogu liiget nõuab kodukorra § 83. põhjal, et hääletataks kinniselt rkl. Asti üleminekuvormel Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise puhul metsade ja parkide laastamise kohta.

R. Penno (as): Austatud Riigikogu liikmed! Kui ma sõna võtan käesoleva arupärimise puhul, siis ...(J. Vain, stp: Sellepärast et üks saaja olete.) ...sellepärast, et arupärimise esitajad ja nende poolt toodud põhjendused küsimuste kohta avaldavad seisukorda ebaõigese valguses. Kui meil kõneldakse siin praeguse arupärimise puhul meie metsa majandusepoliitikast, siis kõige aja sellest, et praeguse valitsuse ajal ja eriti just selle rühma soovil, kuhu ma kuulun, olla asutud seisukohale, nagu ei oleks vaja küllaldaselt kaitsta meie riigi metsi. See seisukoht on täiesti ekslik. Meie rühm ei ole sellest kõnelenud, ega seda nõudnud. Meie oleme nõudnud metsa kaitset, mitte aga laastamist. (Vahelhüüded.)

Juhataja **K. Einbund**: Palun kõnelejat mitte segada. (J. Vain, stp: Meie ei sega, vaid nõuame selgust.)

R. Penno (as): Minu arusaamine läheb muidugi teie arusaamisest metsa valdamisküsimuses lahku. (K. Virma, stp: See on õige.) Kas mets peab olema riigi omandus või valdamisel, või võib olla mets üksiku või kogukonna valdamisel.

Meie teame väga hästi, et hingeduliselt meil teiega ühtlust ei ole. (L. Johanson, stp: Kõrvu istute, aga ühtlust ei ole!) See on kõigepealt. Ma arvan, meie seisukohad on küllaldaselt valgustamist leidnud selle põllumajapidamiste metsaga varustamise seaduseelnõu puhul, mis komisjoni tagasi läks. Nende seisukohtade valgustamisest võiks küll olla, et tagasi tõrjuda etteheited, mis pahemalt poolt meile teha tahetakse. Kuid ma pean ütleva, arupärimise sisus endas ja arupärimine iseenesest kui niisugune, ei oleks tohtinud õieti seda küsimust käsitada, kuna see varane — sest selle küsimuse lahendamine algaks vastava seadusega, mida meil aga seni ei ole. Järelikult, kui etteheiteid tehakse nimetatud seaduseelnõu esitamise pärast praegusele põllutöministrile ja sellega ka meie peale näidatakse, siis kõneldakse asjast, mis seaduseks saanud ei ole, siis on see õieti arupärijate seisukohtade maskeerimine. Praegumaksva olukorra juures on peatatud palju vähem. Mida meie kuulsime lugupeetud põhjendajate, härra Asti ja Anderkopi kõnedest ja mida nad heidavad ette praegusele põllutöministrile? Nad heidavad ette, et maksva olukorra juures põllutöminister küllalt kõva käega ei olla järele valvanud, et asundusepolitiika tarveteks minev mets küllalt otstarbekohast kasutamist ei leia. Näited, mida sealtpoolt on toodud, on vanemast ajast, ja mina nende juures peatuma ei hakka. Praegusele põllutöministrile siin etteheiteid teha ei saa. Ma käsitaksin üldse seda seisukohta, mis on tekkinud, neid nähtusi, mis õieti jäävad paratamatuks ka siis, kui praeguse opositsiooni soovil seda kõva kätt peaks tarvitama. Kuulge, härrad, mis on siis õieti ette heita? Maareform on läbi viidud... (J. Piiskar, stp: Kas Teie ta läbi viisite?) ...Läbiviimisel. (J. Piiskar, stp: Teie olete maasaajad, aga mitte reformiläbiviijad.) Kui II Riigikogu vastu võttis seaduse, mille alusel asunikkudele maad kätte tahetakse anda omanduseks... (J. Vainu, stp vahelhüüe.) Kuulge, härra Vain, kui Teie kõneleda tahate, siis on Teil samasugune õigus kodukorra kohaselt siia kõnetooli tulla, kui minul. Kui vastu võeti põlise tarvitamise seadus, siis seati üheks eeltingimuseks, millal asunik või renditalupidaja oma koha selle seaduse alusel omaks tunnistada võis, see, et tema kohal kasvava metsa riigilt ära ostma pidi. Järelikult enne on vaja asunikul mets omandada. (J. Piiskar,

stp: Ära omandanud Teie olete ta juba, ainult kännud on järele jäänud.) Siis on vaja hooned peale ehitada. (J. Vainu, stp ja O. Gustavsoni, stp vahelhüüded.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl-d Piiskar, Vain ja Gustavson, ma palun Teid kõnelejat mitte segada.

R. Penno (as): Kui sel puhul mitte ainult meie poolt, vaid ka mujalt tähelepanu juhiti, et meie sellele teele asudes, kus meie koha üksikuid elemente eraldi hakkame hindama ja müüma, väga vildakule teele võime sattuda ja väga halbu tagajärgi kätte saada, siis selle hoiatuse peale tähelepanu ei pööratud. Ja nüüd on õieti tagajärjed käes.

Teie teate, et niisugune talu hindamise viis, kus meie eriti hindame maapinna kui niisuguse, eriti hindame seal kasvavad puud, eriti hindame seal olevad hooned ja eriti hindame viljapuuaiad, et sagedasti niisugune taluelementide hindamine võib saada ülekohutuseks, või et selle kogusumma, koguväärtus võib liiga kõrgeks tõusta. Ja niisugusel puhul on paratamata, et üksikud maapidamised katuvad seda liigset koormat, mis nii välja tõstatatud, realiseerida. See on hingeduliselt otsekohe tingitud. Teiseks, kui meie vaatame, mis siis õieti katki on, kui üksikud majapidamised on sunnitud ehituse- ja tarbematerjale, mis neile antud ehitamiseks, teisel teel realiseerima, siis minu arvamise järgi ei ole siin hädaoht nii suur, nagu eelkõneleja väitis.

Kõigepealt asunik peab omale hooned ehitama, muidu ei saa ta maad omandada. Kui härra Ast püüdis väita, et see metsamaterjalide hulk on liiga suur, siis minu arvamise järgi ei ole praegu kuni siamaani nende põhjendajate poolt niisuguseid aluseid või kalkuletsioone selleks toodud, et seda väidet õigustada. Pean ütleva, et asunikud igatahes selle puunormiga, mida riik suudab neile anda, oma ehitusi püstitada ei saa. Ehitusematerjaliks antakse asunikkudele puid, mis on iseenesest tarbepuud, ja asunikud on sunnitud neid omandama. Praeguse korra juures antakse ehitusematerjale lankidena ja ka üksikute puudena. Mida peaks näiteks asunik tegema puuga, mille läbimõõt 13—18, isegi üle 20 tolli? Seda seina panna oleks mõttetu ja pealegi kui ta on kõver. Loomulik, et ta niisuguse puu püüab realiseerida ja selle asemel osta vastavat valmis ehitusematerjali. Ma arvan, et suur osa asunikkudest, kelle metsa- ja palgimüükidest siin on kõneldud, just seda teed käivad. Asunik ostab valmismaterjali palju kõrgema hinnaga eest, kui tema oma ehitusemetsa osa realiseerimisest saab. Kas riigil on see tähtis, et tin-

gimata palk a mis maa asunikule antud, majaseina läheb, või palk b, mis on teisel teel riigimetsast müüdud. Minu arvamise järgi on see täiesti ükskõik. (B. Oja, tõer: Asjata kaitsetel!) Kui siin härra Oja vahele hüüab, et ma asjata neid kaitsten, siis ei taha ma öelda, et metsaga üksikuid kuritarvitusi ei oleks olnud. Nende vastu tuleb võidelda, ja nende vastu, ma loodan, võitlevad niihästi asunikudest ministrid, kui ka teised. Minu arvamise järgi on üksikuid väärnähtusi igal pool, neid tuleb ikkagi ette, ja ma ei hakka neid eitama, kuid pean tähendama, et üksikuid nähtusi ei saa ometi üldistada ja see ei ole mitte „süsteem“, nagu härra Ast arvas. Ma võin isiklikult öelda, et olen käesoleval aastal selle õnnetuse osaliseks saanud, et pean ehitusematerjali, mis riik mulle ehitamiseks andnud, oma majapidamises lõikama tulepuudeks. Laudadeks saagida ta ei kõlba. (J. Voiman, stp: Ärge võtke vastu, kui ta ei kõlba.) Niisugune materjal oleks aga kõlbanud väga hästi mõnesugusteks tarbepuudeks ja oleks pidanud tingimata ka selleks otstarbeks minema ja rahvamajanduslikult oleks see ka täiesti õigustatud. Aga loomulik, et sellepärast oleks tulnud härra Köstrile jällegi arupärimisega, ja sellepärast ei ole ma seda teinud. Ma sain härra Anderkopi kõnest aru, kui ta ütles, vaadake, kui põllutööminister toob andmeid ette aastast 1920. ja järgnevatest, ja kui need andmed kõnelevad, et sel ajal planeerimisel majapidamiste ümarakstegemisel võimalik oli metsi juurde planeerida majapidamistele ja enam-vähem õigustatult neid anti, siis nüüd seda põhjendust ei või olla. Nüüd olla meie sellest ajajärgust läbi, kus maid jagatakse ja nüüd peaks öieti teisi teid käidama. Minu arvates on nüüd lugu halvem kui 1919. a. ja 1920. a. Sel ajal oli meil veel suurem osa võõrandatud maadest tagavaraks ja meil oli võimalik maasoovijaid rahuldada, metsamaade külge mitte minnes. Meil oli siis küllaldaselt

põllumajanduslikult kasutatavaid maid. Praegu on aga lugu sarnane, et see maatagavara on juba läbi ja loomulik on, et kui meie tahame põllupidajaid, eriti just väikseid popsikohti ja teisi väikseid maapidamisi elujõuliseks teha, siis peame ära kasutama ka need alad, mis ebatootvateks tunnustatud. Ja mina arvan, et praegu väga kahju on, et võrdlemisi nii vähe neid ebatootvaid maid planeeritud on, mida üles harida võimalik oleks, ja mina arvan, et minuga ühel arvamisel on ka meie lugupeetud opositsioon, kes käesolevas küsimuses arupärimise esitanud. (A. Anderkopp, tõer: Väga kahtlane lootus.) Minu arvates on härra Anderkopi selja taga seisev leht sagedasti selles küsimuses sõna võtnud ja just neid vaatekohti jaganud, mida ma väljendasin. (A. Veiler, tõer: Oota, hing, oh oota!) Lubatagu mul väita, et kokku võttes arupärijad ise ka samal seisukohal asuvad, nagu meie rühmgi ja siin opositsiooni ainult opositsiooni pärast teevad.

O. Liigand (rhv) (korra kohta): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev küsimus on tähtis küsimus. Metsade küsimusest ei või nii kergelt üle minna. Siin on toodud arupärimise puhul uusi asjaolusid esile, mida kontroleerida vaja. Praegu ei ole käepärast tarvilikke andmeid. Kontroleerimine oleks aga tarvilik, ja sellepärast teen ettepaneku, käesolev koosolek lõpetada ja läbirääkimisi jätkata järgmisel arupärimise-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 44 häält, vastu 37 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 15.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.

